

**Akademie múzických umění v Praze
Filmová a televizní fakulta**

Produkce

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Aspekty filmovej koprodukcie s vybranými zahraničnými partnermi

Natália Pavlove

Vedoucí práce: MgA. Pavel Strnad

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, srpen 2023

**The Academy of Performing Arts in Prague
Film and television faculty**

Production

MASTER'S THESIS

**The aspects of the film coproduction with the chosen foreign
partners**

Natália Pavlove

Thesis supervisor: MgA Pavel Strnad

Awarded academic title: MgA

Prague, August 2023

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/magisterskou/disertační práci s názvem

Aspekty filmovej koprodukcie s vybranými zahraničnými partnermi

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím pouze uvedené literatury a pramenů a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna v souladu se zákonem a vnitřními předpisy AMU.

Praha, dne 20.8.2023

.....

Natália Pavlove

Pod'akovanie

Rada by som na tomto mieste poďakovala niekoľkým osobám za podporu a inšpiráciu počas môjho štúdia na FAMU. V prvom rade je to MgA. Karla Stojáková, ktorá ma podporila v rozhodnutí prihlásiť sa na magisterské štúdium. Ďalej sú to vedúci dielne MgA. Jiří Konečný, Mgr. Kateřina Ondřejková a MgA. Michal Reitler; ďakujem za zdielanie skúseností a profesné rady. Ďakujem MgA. Tomášovi Šimonovi za podporu pri výrobe náročných študentských filmov.

Ďalej by som veľmi rada poďakovala všetkým mojím respondentom, ktorí boli ochotní zdieľať informácie a zodpovedať otázky k mojej diplomovej práci a to Mgr. Helena Bendová, Mgr. Marta Švecová, MgA. Michal Kráčmer, Mgr. Ján Macola, MgA. Martin Jůza, MgA. Jitka Kotrlová, MgA. et Mgr. Radim Procházka, MgA. Jan Syruček, Ph.D., doc. Mgr. Vít Janeček, Mgr. art. Tereza Tokárová, Mgr. art. Matej Sotník, Kesmat Elsayed, Cyrielle Raingou, Mamounata Nikiéma.

Napokon chcem veľmi pekne poďakovať vedúcemu mojej práce MgA. Pavlovi Strnadovi za ochotu konzultovať, rady a usmernenia, ktoré mi pri písaní práce poskytol. Rovako by som v tomto smere chcela poďakovať vedúcej katedry Mgr. et MgA. Tereze Czesany Dvořákovéj, Ph.D.

Abstrakt

V súčasnom období globalizácie sa medzinárodné filmové koprodukcie stávajú čoraz dôležitejšou platformou pre medzikultúrnu spoluprácu a medzinárodnú výrobu filmov. Táto práca skúma mimoeurópske koprodukcie s regiónmi MENA a subsaharskej Afriky a nevyužitý potenciál týchto koprodukcí s českými producentmi. Využitím zmiešaného metodického prístupu, ktorý zahŕňa hĺbkové rozhovory, prípadové štúdie a faktické a štatistické údaje, sa práca snaží odpovedať na kľúčové otázky: Aký je potenciál spolupráce českých producentov s týmito regiónmi? Ako sa k týmto projektom môžu dostať a ako ich môžu zafinancovať? Aké potenciálne prínosy vrátane finančných ziskov, kultúrnej spolupráce a umeleckej súčinnosti je možné realizovať? Existujú špecifické výzvy, ktorým by producenti mohli čeliť?

Abstract

In the current era of globalisation, film co-productions are becoming an increasingly important platform for intercultural cooperation and international film production. This thesis examines non-European co-productions with the MENA and sub-Saharan African regions and the untapped potential of these co-productions with Czech producers. Using a mixed methodological approach that includes in-depth interviews, case studies and factual and statistical data, the thesis seeks to answer key questions: What is the potential for Czech producers to cooperate with these regions? How can they access and finance these projects? What potential benefits, including financial gains, cultural cooperation and artistic synergies, can be realized? Are there specific challenges that producers might face?

Kľúčové slová

Medzinárodná koprodukcia, región MENA, Subsaharská Afrika, európski producenti, českí producenti

Key words

International co-production, MENA region, Sub-Saharan Africa, European producers, Czech producers

Obsah

Úvod	1
1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ A DEFINÍCIA ZÁKLADNÝCH POJMOV	4
1.1 Filmová koprodukcja a jej význam	4
1.2 Historický kontext filmových koprodukcí v Európe	5
1.3 Právny rámec filmových koprodukcí	7
1.4 Druhy koprodukcí	9
1.5 Výhody a nevýhody koprodukcie	12
1.6 Ciele filmových koprodukcí	13
2 CHARAKTERISTIKA FILMOVÉHO PRIEMYSLU V REGIÓNE MENA A AFRIKE	15
2.1 Región MENA	15
2.2 Región Subsaharská Afrika	25
2.3 Postkoloniálne vplyvy v mimoeurópskych koprodukciách	31
3 SÚČASNÉ MOŽNOSTI INTERAKCIE A SPOLUPRÁCE	34
3.1 Hľadanie látky a vývoj	34
3.2 Financovanie	41
4 POTENCIÁL VZÁJOMNEJ SPOLUPRÁCE S ČESKÝMI PRODUCENTAMI	48
4.1 Skúsenosť českých producentov	48
Prípadová štúdia – krátky film Morská soľ	51
4.2 Pozícia Státniho Fondu Kinematografie	53
4.3 Motivácie a výhody takejto koprodukcie	56
4.4 Výzvy a prekážky takejto koprodukcie	57
Záver	60
Seznam použitých zdrojů	62

Úvod

Motivácia – prečo sa zabývať mimoeurópskymi koprodukciami

V dnešnom globalizovanom svete nemožno podceňovať silu filmu ako média, ktoré prekračuje hranice, spája kultúry a podporuje vzájomné porozumenie. Medzinárodné filmové koprodukcie sa stávajú čoraz populárnejším nástrojom medzikultúrnej kooperácie, ktorá zahŕňa tvorivú spoluprácu pri vývoji a výrobe filmového diela a jeho medzinárodnej distribúcii. Tieto aktivity ponúkajú filmovým tvorcom a producentom možnosť prekročiť geografické hranice pri financovaní a vývoji filmu a prehĺbiť tak komplexnosť príbehu začlenením rozmanitých perspektív a získať prístup k novým trhom.

Keďže filmové prostredie sa neustále vyvíja, objavovanie neprebádaných území pre koprodukcii sa stáva nevyhnutným pre filmových tvorcov, ktorí sa snažia o inovatívne rozprávanie a širší dosah na publikum. Táto práca sa zaoberá neprebádaným terénom koprodukcie medzi českými producentmi a regiónom MENA (Blízky východ a severná Afrika) a Afrikou. Práca sa snaží odhaliť možnosti, motivácie, výzvy a príležitosti spojené s takýmito koprodukčnými iniciatívami a odhaliť nevyužitý potenciál týchto spoluprác.

Touto prácou chcem prispieť k širšiemu diskurzu o filmových koprodukciiach, inšpirovať a podporiť spoluprácu medzi českými filmovými profesionálmi a ich kolegami v regióne MENA a Afrike. Keďže svet sa stáva čoraz viac prepojenejším, tieto koprodukčné aktivity prinášajú prísľub transformácie globálneho filmového prostredia, a môžu prispieť k preklenutí rozdielov medzi rôznymi kultúrami prostredníctvom univerzálneho filmového jazyka.

Štruktúra práce

Práca je rozdelená do štyroch hlavných častí. Prvá časť poskytuje teoretické východiská, typy a právny rámec koprodukcii. Druhá časť sa zaoberá charakteristikou filmového priemyslu v regiónoch MENA a subsaharskej Afriky, pričom zohľadňuje aj vplyv postkoloniálnej dynamiky. Tretia časť skúma súčasné možnosti spolupráce medzi českými producentmi a týmito regiónmii, pričom sa zaoberá aspektmi, ako je vývoj a financovanie. Štvrtá časť rieši konkrétne príklady týchto koprodukcii s českými producentmi cez prípadovej štúdie a rozhovorov, pričom sa zamýšľa nad postojom Státnieho fondu kinematografie k projektom, v koprodukcii s regiónmii MENA a Afriky a zároveň komentuje motivácie a výhody a výzvy a prekážky takejto koprodukcie.

Metodológia

Na dosiahnutie cieľov použijem pracovný postup, ktorý kombinuje kvalitatívne a kvantitatívne výskumné metódy. Kvalitatívne metódy, ako sú rozhovory a prípadové štúdie (moja skúsenosť), poskytnú pohľad na motivácie, výzvy a príklady existujúcich koprodukcí. Kvalitatívne zistenia budú doplnené kvantitatívnymi údajmi vrátane štatistických údajov.

Pracovný postup

- Štúdium odborných literárnych prameňov domácich a zahraničných autorov, akademických článkov, medzinárodných zmlúv, použitie licencovaných databáz, knihovna FAMU
- Spracovanie literatúry na základe sekundárnej analýzy
- Moja skúsenosť s Libanonskou koprodukciou
- Hĺbkové rozhovory s
 - o českými producentami
 - o producentami MENA
 - o producentami Afrika
 - o S radnými Státniho fondu kinematografie

Použité metódy

- Syntéza – analýza sekundárnych zdrojov
- Analýza – analýza hĺbkových rozhovorov
- Dedukcia – dedukciu je použitá pri odvodení konkrétnych záverov súvisiacimi so stanoveným cieľom.
- Komparácia – informácie z rôznych zdrojov spracovávam aj metódou komparácie, kedy ich porovnávam a následne spájam do uceleného záveru.

Východisko

Filmový priemysel na celom svete sa neustále vzájomne prepojuje a ovplyvňuje. Potenciál koprodukcí medzi regiónmi s odlišnou kultúrnou identitou môže preto byť čoraz zaujímavejší. Región Blízkeho východu a Afriky, z ktorých každý ponúka rozmanitú paletu jazykov, tradícií a príbehov, môže ponúknuť bohatý zdroj inšpirácie pre českých producentov, ktorí hľadajú nové a autentické príbehy. Tieto koprodukčné zámery takto môžu podporiť prostredie medzikultúrneho dialógu a tvorivej spolupráce.

Zámery a cieľ

Hlavným zámerom tejto práce je overiť možnosti a potenciál filmových koprodukcí medzi českými producentmi a krajinami regiónu MENA a Afriky. Na dosiahnutie tohto cieľa boli stanovené nasledujúce výskumné otázky:

- a. Existuje záujem o spoluprácu a potenciálnu motiváciu, ktorá môže viesť českých producentov k zapojeniu sa do koprodukčných projektov s regiónom MENA a Afrikou?
- b. Aké sú potenciálne výhody a prínosy takejto medzinárodnej spolupráce vrátane možností financovania, kultúrnej výmeny a umeleckej synergie, a sprístupnenia nových trhov?
- c. Existujú výzvy a prekážky, ktorým by českí producenti mohli čeliť pri realizácii koprodukčnej spolupráce s regiónom MENA a Afrikou?

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ A DEFINÍCIA ZÁKLADNÝCH POJMOV

Koprodukcie odrážajú pokračujúcu integráciu kultúrnych a ekonomických aktivít v celosvetovom meradle, čo svedčí o prebiehajúcom procese globalizácie vo filmovom priemysle.

Táto kapitola poskytuje syntézu existujúcich výskumov, štúdií a akademických príspevkov týkajúcich sa filmových koprodukcí a ich významu. Na základe rôznorodých zdrojov je cieľom tejto kapitoly vytvoriť teoretický rámec a kontextové porozumenie danej problematiky.

1.1 Filmová koprodukcija a jej význam

Koprodukcija znamená spoluprácu dvoch alebo viacerých subjektov, často produkčných spoločností z rôznych regiónov alebo krajín, s cieľom spoločne vytvoriť film, televízny program alebo iný audiovizuálny obsah, ktorý prekročí národné hranice. V koprodukcii zúčastnené subjekty združujú zdroje s cieľom vytvoriť a produkovať projekt, ktorý ťaží z príspevkov všetkých zúčastnených strán.

Pri finančnej koprodukcii zúčastnené subjekty spájajú svoje finančné zdroje na pokrytie výrobných nákladov. Pri tvorivej koprodukcii sa spolupracovníci z rôznych krajín podieľajú na scenári, réžii a celkovej tvorivej vízii projektu. Koprodukcije môžu zahŕňať aj distribučnú spoluprácu, pri ktorej partneri spolupracujú na marketingu a distribúcii hotového diela na rôznych územiach

Mnohé krajiny ponúkajú stimuly pre medzinárodné koprodukcije, ako sú daňové úľavy, granty a dotácie. Toto zdieľanie zdrojov sa neobmedzuje len na financie; môže zahŕňať aj technické znalosti, talenty, či lokácie.¹

Koprodukcija filmov je silným nástrojom v globálnom filmovom priemysle, ktorý umožňuje zdieľať zdroje, rozširovať dosah na trh, podporovať tvorivú spoluprácu a kultúrne porozumenie. Hoci predstavuje určité výzvy, potenciálne výhody robia z koprodukcí atraktívnu možnosť pre mnohých filmových producentov. Nárast medzinárodných koprodukcí odráža čoraz viac

¹ Julia Hammett-Jamart, Petar Mitric, and Eva Novrup Redvall, "Introduction: European Film and Television Co-Production," in *European Film and Television Co-Production: Policy and Practice* (Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan*, 2018).

prepojený svet, v ktorom tvorba filmov prekračuje hranice a spolupráca je kľúčom k inováciám a úspechu.

1.2 Historický kontext filmových koprodukcí v Európe

Koprodukcija je v európskom filmovom priemysle už bežnou praxou. Filmový priemysel v Európe zaznamenáva výrazný rast a je centrom koprodukčných príležitostí. Podľa správy Yearbook 2022/2023 Key Trends, ktorú vypracovalo Európske audiovizuálne observatórium, sa filmová produkcia v Európe za posledné desaťročie zvýšila o 47 %. Tento rast sa prejavil v produkcii viac ako 18 000 filmov v rokoch 2007 až 2016.² Koprodukcija zohráva v európskom filmovom priemysle dôležitú úlohu. Umožňuje krajinám spolupracovať a využívať zdroje, odborné znalosti a financovanie z rôznych krajín.

Podľa správy Rady Európy sa filmová produkcia v Európe za posledných 10 rokov zvýšila o 47 %, pričom v rokoch 2007 až 2016 vzniklo viac ako 18 000 filmov³. Európsky filmový priemysel je rozmanitý, pričom jednotlivé krajiny majú rôzne štýly a prístupy k výrobe filmov.

Vývoj koprodukcí v Európe

Už v 20. rokoch 20. storočia sa uskutočňovali prvé koprodukcije medzi európskymi krajinami, ako aj medzi európskymi a mimoeurópskymi krajinami, čím sa vytvoril cezhraničný pohyb talentov, štábu a hercov. Napriek tomu začali vlády tieto dohody v Európe formalizovať až v polovici minulého storočia.⁴

Európski politici, motivovaní túžbou, aby európske filmy konkurovali vysoko rozpočtovým hollywoodskym importovaným filmom, ktoré trhu dominovali, sa snažili zvýšiť objem peňazí, ktoré mali európski producenti k dispozícii. Najzrejmějšíou stratégiou bolo uľahčiť združovanie verejných financií medzi európskymi krajinami, čo však predstavovalo niekoľko problémov. Z národných fondov, ktoré boli v krajinách zriadené mohli benefitovať výlučne národné filmy. Zahraničné filmy nárok na prístup k týmto fondom nemali.

Oficiálna koprodukcija však predstavovala spôsob, ako to obísť. Šikovným spôsobom sa podpísali medzivládne koprodukčné zmluvy, ktoré umožnili certifikovaným oficiálnym

2 Yearbook 2022/2023 Key Trends: Television, Cinema, Video And On-Demand Audiovisual Services - The Pan-European Picture [online]. 2023. Strasbourg: European Audiovisual Observatory [cit. 2023-07-20]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/yearbook-key-trends-2022-2023-en/1680aa9f02>

3 Film production in Europe: Production volume, co-production and worldwide circulation [online]. 2017. Strasbourg, France: European Audiovisual Observatory (Council of Europe), 2017 [cit. 2023-07-20]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/filmproductionineurope-2017-j-talavera-pdf/1680788952>

4 Anne Jäckel, "Dual Nationality Film Productions in Europe after 1945," Historical Journal of Film, Radio and Television 23, no. 3 (2003): pp. 231-243 [cit. 2023-07-20]

koprodukciami získať "národné zaobchádzanie", čím sa európskym producentom umožnil prístup k verejným zdrojom z viacerých krajín. Mohli tiež ľahšie preniknúť na zahraničné trhy keďže takéto koprodukcie boli považované za miestny obsah, a zarátavali sa do miestnych obsahových kvót. Zároveň koproducenti, zabezpečovali predaj a distribúciu na svojom území.

Európa sa tak stala priekopníkom oficiálnej koprodukcie, pričom prvú bilaterálnu koprodukčnú zmluvu podpísali Taliansko a Francúzsko v roku 1949. Filmová vedkyňa Anne Jäckel to označila za začiatok histórie politicky regulovanej koprodukcie v Európe. Poukazuje však na to, že oficiálny koprodukčný mechanizmus spočiatku využívala len hŕstka renomovaných producentov, ktorí už mali za sebou významné výsledky medzinárodnej spolupráce.⁵

Odvtedy počet zmlúv narástol. Koprodukcia sa tak stala dostupnou pre oveľa širší okruh producentov - od začínajúcich nezávislých producentov po stredne veľké produkčné spoločnosti, ako aj veľké spoločnosti a štúdiá. V európskom kontexte to boli 2 hlavné politické faktory, ktoré ďalej stimulovali nárast a diverzifikáciu koprodukcie.⁶

Prvým je množstvo verejných prostriedkov, ktoré sa rozdeľujú prostredníctvom špecifických programov na širokú škálu produkcií. European audiovisual observatory identifikovalo v roku 2016 viac ako 270 verejných filmových fondov v celej Európe, ktoré pozostávajú z nadnárodných fondov (8 %), ktoré sú buď celoeurópske, alebo zamerané na mimoeurópske krajiny, národných/federálnych fondov (25 %), ktorých zakladateľmi sú národné vlády, a subnárodných fondov (67 %), ktoré pôsobia na regionálnej alebo lokálnej úrovni. Tieto fondy spravujú v priemere 2,53 miliardy EUR ročne, a keďže prístup k týmto fondom je často viazaný na účasť miestneho producenta, vytvárajú významný stimul pre koprodukciiu.⁷

Ďalším politickým faktorom boli viaceré proaktívne iniciatívy Rady Európy, konkrétne zriadenie špecializovaného koprodukčného fondu Eurimages v roku 1983 a zavedenie Európskeho dohovoru o kinematografickej koprodukcii v roku 1994. Eurimages bol prvým celoeurópskym verejným fondom pre európske koprodukcie. Definoval sa ako organizácia, ktorá sa snaží podporovať diela, ktoré odrážajú rozmanité aspekty európskej spoločnosti, ktorej spoločné korene sú dôkazom jednej kultúry, a finančne investuje do odvetvia, ktoré má síce záujem o komerčný úspech, ale rovnako chce dokázať, že kinematografia je umenie, a malo by sa s ňou tak zaobchádzať. Eurimage vytvoril pre európskych producentov stimul k spolupráci, pretože na získanie finančnej podpory musel byť projekt zabalený ako oficiálna koprodukcia medzi

⁵ Anne Jäckel, "Dual Nationality Film Productions in Europe after 1945," *Historical Journal of Film, Radio and Television* 23, no. 3 (2003): pp. 231-243. [cit. 2023-07-20]

⁶ Julio Talavera Milla, Gilles Fontaine, and Martin Kanzler, *Public Financing for Film and Television Content: The State of Soft Money in Europe* (Strasbourg: European Audiovisual Observatory, 2016). [cit. 2023-07-20]

⁷ Julio Talavera Milla, Gilles Fontaine, and Martin Kanzler, *Public Financing for Film and Television Content: The State of Soft Money in Europe* (Strasbourg: European Audiovisual Observatory, 2016). [cit. 2023-07-20]

európskymi krajinami a musel tiež prejsť bodovým testom hodnotiacim jeho európsku hodnotu.⁸

Koprodukcija sa tak stala neoddeliteľnou súčasťou európskeho filmového priemyslu, bola integrovaná do politických nástrojov, ako aj do celého produkčného systému, a v dôsledku toho sa Európa stala globálnym centrom medzinárodnej koprodukcije.

Za posledných sedem desaťročí sa podiel filmov vyrobených v koprodukcii neustále zvyšoval a v posledných rokoch sa stabilizoval na rekordne vysokej úrovni. Napriek mnohým zložitým produkčným problémom a značnej finančnej a administratívnej záťaži sa európski producenti zjavne domnievajú, že výhody koprodukcije prevažujú nad nevýhodami, a čoraz viac producentov sa rozhoduje pre koprodukciju. V súčasnosti sa stretávame s množstvom rôznych druhov koprodukcí, a to tak medzi partnermi, ktorí majú za sebou dlhú históriu spolupráce, ako aj medzi krajinami s malou tradíciou nadnárodnej spolupráce.

1.3 Právny rámec filmových koprodukcí

Právny rámec pre koprodukcije sa líši podľa zúčastnených krajín a zahŕňa medzinárodné zmluvy, národné zákony, zmluvné záväzky a predpisy špecifické pre filmový priemysel v každej krajine.

Mnohé krajiny uzavreli bilaterálne koprodukčné zmluvy, ktoré stanovujú právny základ spolupráce. Tieto zmluvy stanovujú požiadavky, povinnosti a výhody pre obe strany. Slúžia ako formálne dohody medzi dvoma alebo viacerými krajinami na podporu a riadenie spoločnej filmovej produkcie.

V Európe sa európski producenti najčastejšie riadia Európskym dohovorom o filmovej koprodukcii. Dohovor, ktorý bol prvýkrát prijatý v roku 1992 a revidovaný v roku 2017, je významným právnym nástrojom, ktorý poskytuje rámec pre koprodukciju filmov medzi jej členskými krajinami. Jeho cieľom je vytvoriť právny rámec, ktorý zjednoduší proces spolupráce a podporí spoločnú produkciu filmov. Zhrnutie najdôležitejších aspektov tohto dohovoru je nasledovné:⁹

⁸ Julio Talavera Milla, Gilles Fontaine, and Martin Kanzler, *Public Financing for Film and Television Content: The State of Soft Money in Europe* (Strasbourg: European Audiovisual Observatory, 2016). [cit. 2023-07-20]

⁹ Dohovor Rady Európy o filmovej koprodukcii. In: . Rotterdam 30. 1. 2017, ročník 2017. Dostupné také z: https://www.slovlex.sk/pravne-predpisy/prilohy/SK/ZZ/2017/259/20171026_4742143-2.pdf [cit. 2023-07-20]

Oprávnenosť na získanie národného štatútu: Jedným z hlavných cieľov dohovoru je umožniť koprodukčným filmom získať štatút národného filmu v každej z koprodukčných krajín. Tento štatút umožňuje týmto filmom prístup k výhodám, ktoré majú národné filmy v každej krajine, ako je podpora financovania, daňové stimuly a nárok na národné filmové ceny a festivaly.

Zúčastnené krajiny: Dohovor je otvorený pre členské štáty Rady Európy a ďalšie krajiny, ktoré boli vyzvané, aby k nemu pristúpili. To otvára možnosti koprodukcie v širokom spektre európskych krajín a mimo nich.

Minimálny a maximálny podiel: V dohovore sú stanovené minimálne a maximálne finančné podiely, ktoré môže koproducent zo zúčastnenej krajiny poskytnúť. V bilaterálnej koprodukcii je to minimálne 10 % a maximálne 90 % z celkových výrobných nákladov. V multilaterálnej je to minimálne 5 % a maximálne 80 % z celkových výrobných nákladov.

Kultúrne a kreatívne elementy: V dohovore sa zdôrazňuje, že koprodukcie by mali zahŕňať významný umelecký a tvorivý prínos koprodukčných krajín. Tým sa má zabezpečiť, aby koprodukcie neboli čisto finančnými dohodami, ale aby išlo o kultúrnu výmenu založenú na spolupráci.

Štáb a výkonní umelci: V dohovore sa stanovuje, že štáb a výkonní umelci by mali byť spravidla štátnymi príslušníkmi alebo rezidentami koprodukčných krajín, čím sa zabezpečia pracovné príležitosti pre odborníkov z odvetvia v zúčastnených krajinách.

Rozdelenie práv: V dohovore sa vyžaduje, aby sa koproducenti dohodli na právach k filmu a na právach na podiel z čistého zisku, v súlade so svojím vkladom.

Riešenie sporov: Dohovor tiež stanovuje rámec pre riešenie sporov medzi koproducentmi alebo medzi koproducentmi a štátnymi orgánmi s cieľom zabezpečiť, aby sa konflikty mohli riešiť spravodlivým a systematickým spôsobom.

Dohovor podlieha revíziám a zmenám a doplneniam, čo mu umožňuje vyvíjať sa v priebehu času v reakcii na zmeny v priemysle. Naposledy bol dohovor revidovaný v roku 2017, nebol však ratifikovaný všetkými štátmi.

Krajiny mimo Európu majú zväčša podpísanú s európskymi krajinami bilaterálne zmluvy. Francúzsko je jednou z vedúcich európskych krajín, pokiaľ ide o početné bilaterálne koprodukčné dohody s krajinami mimo Európy. Je to najmä z dôvodu pozície Francúzska ako

priekopníka vo svete kinematografie spolu s jeho politickými a kultúrnymi väzbami na rôzne časti sveta. Česko má mimoeurópske koprodukčné dohody podpísané s Kanadou a Izraelom.

1.4 Druhy koprodukcí

Pojem koprodukcia sa môže vzťahovať na rôzne druhy produkcie. Rôzne typy koprodukcie sa často spájajú do jednej širokej kategórie, ktorá sa potom voľne označuje ako "medzinárodná spolupráca". Táto kategória potom zahŕňa zmluvné koprodukcie, súkromné joint ventures, alebo servisné produkcie, alebo produkcie so zahraničnými investíciami.

Toto pomenovanie teda nie je dostatočne presné a môže viesť k nedorozumeniam o povahe koprodukcie a taktiež k nesprávnym záverom. Následne sa teda snažím objasniť tieto pojmy. V najnovšej publikácii o európskych koprodukciami European Film and Television Coproduction: Policy and Practice objasňujú autori typy koprodukcí nasledovne¹⁰:

1. Medzinárodná koprodukcie

V kontexte globalizácie je bežné, že na väčšine filmových a televíznych produkcií existuje určitá úroveň medzinárodnej spolupráce. Je však dôležité zdôrazniť skutočnosť, že projekt nie je "medzinárodnou koprodukciami" len na základe toho, že investície pochádzajú z viacerých území. Medzinárodná koprodukcia znamená účasť dvoch alebo viacerých producentov z rôznych krajín, ktorí spolupracujú na projekte tvorivo a finančne.

2. Oficiálna a neoficiálna koprodukcia

Druhé rozlíšenie, ktoré je potrebné urobiť, je medzi oficiálnou a neoficiálnou koprodukciami. Oficiálna koprodukcia sa uskutočňuje pod záštitou oficiálnych medzivládnych dohôd, ktoré poskytujú prístup k verejným podporným mechanizmom. Oficiálne koprodukcie si teda vyžadujú, aby národné vlády jednotlivých krajín rokovali a podpísali koprodukčnú zmluvu. Niektoré z nich sú už dávnejšie, zatiaľ čo iné sú oveľa novšie; V Európskom kontexte je dôležitý Európsky dohovor o filmovej koprodukcii. Pre krajiny, ktoré niesú súčasťou Dohovoru sú potom dôležité bilaterálne dohody. Môžu tu existovať obmedzenia týkajúce sa obsadenia a štábu alebo požiadavky, aby sa filmy mohli kvalifikovať.

¹⁰ Julia Hammett-Jamart, Petar Mitric, and Eva Novrup Redvall, "Introduction: European Film and Television Co-Production," in European Film and Television Co-Production: Policy and Practice (Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan*, 2018). [cit. 2023-07-20]

Aj keď film nevyužíva oficiálnu koprodukčnú štruktúru (zväčša preto, že ich dve krajiny nemajú uzavretú zmluvu), si producenti musia nejakým spôsobom nastaviť spoluprácu a vytvoriť si medzi sebou osobitú koprodukčnú zmluvu, ktorá upravuje podmienky spolupráce. To zahŕňa komunikáciu a dohodu o štruktúre spolupráce. Každý film môže byť nastavený inak, takže neexistuje pevná šablóna spolupráce.

3. Servisné produkcie

Schémy podpory servisných produkcií cez systémy daňových úľav môžu tiež predstavovať problém s definíciami. Tieto systémy poskytujú nepriame finančné výhody zahraničným projektom, ktoré prinášajú investície tým, že premiestňujú výrobu alebo postprodukciu na dané územie. Takéto schémy boli v minulosti vo väčšine prípadov dostupné pre zahraničných producentov, ale v posledných rokoch sa takýto druh financovania viaže na požiadavku pripojenia miestnej produkčnej spoločnosti. V tomto kontexte sa môže stať, že miestni producenti sa dostanú k projektom až vo veľmi neskorej fáze, keď sa skladajú posledné časti finančnej skladačky, a sú uvedení ako koproducenti len preto, aby splnili kritériá na získanie daňového stimulu. Pri tomto type spolupráce, ktorý je založený na daňových stimuloch, kde jeden koproducent v pozícii servisného producenta a nepreberá žiadne riziko sa teda nejedná o oficiálnu koprodukciu.

4. Spolupráce s televíziami a vysielateľmi

Taktiež televízni vysielatelia, ktorí sa rozhodli spoluvytvárať filmy alebo seriály, tvoria osobitú kategóriu. Veľmi často sa tieto produkcie začínajú ako tvorivá, obchodná a strategická spolupráca medzi produkčnými subjektmi a vysielateľmi z rôznych krajín. Ak sa ukáže, že je potrebné ďalšie financovanie a že najlepšou cestou sú verejné zdroje, môžu sa potom uchádzať o oficiálnu certifikáciu koprodukcie. V takom prípade, môže dôjsť k určitému prepracovaniu kreatívnych a finančných prvkov s cieľom pretvoriť projekt tak, aby spĺňal oficiálne kritériá koprodukcie. Na mnohých územiach EÚ sa televízne seriály môžu uchádzať o status "oficiálnych koprodukcií".

5. Majoritné a minoritné koprodukcie

Koprodukcija je teda celkom zložitý a sporný pojem, a hoci je otázka oficiálnej a neoficiálnej koprodukcie dôležitá, existujú aj iné spôsoby klasifikácie koprodukcií, a mnoho výnimiek z pravidla. Riziká, zodpovednosti a príjmy sa však zvyčajne rozdeľujú medzi spoluproducentov úmerne ich finančným príspevkom, čo vedie k ďalšiemu dôležitému súboru rozlišovania – majoritné a minoritné koprodukcie.

Majoritný koproducent prispieva najväčšou časťou financovania. Tento producent podstupuje najväčšie riziko, ale zároveň si ponecháva najväčší podiel autorských práv, a teda aj možnosť zarobiť najviac peňazí v prípade komerčného úspechu.

Minoritný koproducent prispieva najmenším podielom na financovaní a spravidla sa podieľa najmenšou mierou na tvorivých prvkoch. Túto skutočnosť ešte posilňujú pravidlá verejného financovania, ktoré stanovujú, že kým majoritný koproducent nezíska financovanie produkcie vo svojej domovskej krajine, nemôže minoritný producent (producenti) požiadať o financovanie vo svojej krajine. Minoritný producent sa preto môže do procesu zapojiť pomerne neskoro, často len preto, aby vyplnil medzeru vo financovaní, až po tom, čo všetky tvorivé rozhodnutia urobil majoritný koproducent. Týmto spôsobom môže byť tvorivého prínosu minoritného koproducenta do istej miery obmedzený.

6. Mimoeurópske koprodukcie

Mimoeurópske koprodukcie sa vzťahujú na spoločné filmové projekty, na ktorých sa podieľajú krajiny mimo tradičného európskeho filmového priemyslu a ktoré sa čoraz viac dostávajú do popredia v globálnej kinematografii. Na tieto zmluvy koprodukcie sa vzťahujú bilaterálne zmluvy.

Zapojenie sa do filmovej koprodukcie bez existujúcej bilaterálnej dohody medzi zúčastnenými krajinami si vyžaduje komplexnejší prístup. Strany musia navrhnúť osobitné právne dohody, v ktorých sa podrobne uvedú finančné povinnosti, práva a rozdelenie príjmov, a to všetko pri dodržaní príslušných zákonov každej krajiny. Dôležité je zohľadniť alternatívne možnosti financovania, jednotlivé rozdielne meny a danenie. Okrem toho je potrebné dbať o kultúrne rozdiely.

Je tiež dôležité spomenúť, že producent z krajín globálneho Juhu¹¹ môžu mať obmedzený prístup k financovaniu, čo im sťažuje mať náležitý finančný vklad. To môže mať za následok nerovnomerné rozdelenie zdrojov a dynamiku moci, ktorá zvýhodňuje európskych producentov. Majoritné/minoritné práca k filmu je teda potrebné ošetriť v koprodukčnej zmluve.

¹¹ Termín "globálny juh" sa používa na označenie krajín, ktoré sa nachádzajú vo znevýhodnených alebo nerovnoprávných medzinárodných vzťahoch, najmä z hospodárskeho, sociálneho a politického hľadiska. Tento termín je často používaný ako náhrada za staršie termíny ako "rozvojové krajiny" alebo "Tretí svet," ale s cieľom zamerať sa na systémové nerovnosti a dynamiku mocenských vzťahov medzi severnými a južnými krajinami. Globálny juh zvyčajne zahŕňa krajiny v Subsaharskej Afrike, regióne MENA, Latinskej Amerike, Ázii a Oceánii, ktoré sa z hľadiska napríklad HDP na obyvateľa, indexu ľudského rozvoja alebo iných ekonomických a sociálnych ukazovateľov považujú za menej rozvinuté v porovnaní s krajinami globálneho Severu (napr. západná Európa, Severná Amerika, vyspelé ázijské ekonomiky).

1.5 Výhody a nevýhody koprodukcie

Existuje mnoho dobrých dôvodov pre vstup do koprodukcie: V prvom rade je to dôvod finančný. Vstupom do koprodukcie sa audiovizuálne dielo považuje za "národné" vo všetkých krajinách zapojených do koprodukcie, a preto je oprávnené uchádzať sa o verejné financovanie vo všetkých koprodukčných krajinách. Koprodukcija však musí byť "oficiálna", t. j. medzinárodná koprodukcija, ktorá sa riadi pravidlami koprodukčnej zmluvy (či už dvojstrannej alebo viacstrannej) alebo pravidlami Európskeho dohovoru o filmovej koprodukcii.

Aj keď je väčšina koprodukcii finančne motivovaná, koprodukcija má nevyhnutne dôsledky na kultúrnu identitu filmu. V Európe to môže skĺznuť k tzv. europuddingu – umelým európskym koprodukciam, kedy sa majoritní koproducenti púšťali do partnerstiev s minoritnými koproducentmi len aby získali viac finančných prostriedkov. Europuddingy mali teda často vynútenú medzikultúrnu storyline, alebo nerozumný výber hercov, ktorý sa robili len preto, aby sa zabezpečilo, že účasť minoritných koproducentov bude primeraná ich príspevku. V mimoeurópskych koprodukciami sa zas môže stať, že sú projekty „europaizované“ aby sa zapáčili európskym fondom a publiku.

Kreatívna kontrola je dôležitou otázkou pre všetkých koproducentov, pretože proces financovania a tvorby štábu na viacerých územiach znamená, že sa znásobujú hranice právomocí a kontroly. Je to taktiež osobitný problém pre minoritných koproducentov, ktorí prispievajú financiami a zdrojmi, ale môžu mať len malý vplyv na tvorivé aspekty produkcie. V skutočnosti je často ťažké zistiť na obrazovke akúkoľvek konkrétnu stopu kultúry minoritného koproducenta. Nie je teda prekvapujúce, že minoritné koprodukcije majú často problém osloviť divákov v ich domovskom teritóriu. Minoritné koprodukcije však prinášajú producentom aj mnohé výhody, pokiaľ ide o pracovné miesta, internacionalizáciu a výmenu znalostí.

V koprodukciami medzi európskymi partnermi a krajinami mimo Európy môže skutočne existovať určitá power imbalance a vstup európskeho partnera do týchto koprodukcii môže mať taktiež výrazný vplyv na konečný film. Táto nerovnováha sa môže prejavovať rôznymi spôsobmi, ktoré budem rozoberať v neskoršej kapitole.

Ďalšia výhoda je prístup na zahraničné trhy. Každý koproducent totiž pozná svoju krajinu najlepšie, a vie tam ľahšie získať televízneho vysielateľa, miestne investície, či distribútora. Okrem toho v prípade koprodukcije s krajinami EÚ sa výsledné dielo považuje za európske, a vzťahujú sa naň kvóty pre televízne a VOD vysielanie, ktoré sú stanovené v právnych predpisoch EÚ.

Avšak koprodukcie majú aj svoje temné stránky. Môže to byť napríklad zle vypracovaná koprodukčná zmluva, a mnoho nedorozumení z toho prameniacych, čo môže vyústiť až k ukončeniu spolupráce. Množstvo byrokracie môže byť príliš vyčerpávajúce a zdĺhavé a kultúrna rozmanitosť môže vytvárať ešte viac možností vzájomného nepochopenia.

Koprodukcía môže ovplyvniť aj kasové výsledky filmu a jeho návštevnosť. To potvrdil na nedávnej panelovej diskusii s názvom „Co-productions: toward a revolution?“¹² organizovaná European Producer's Club v rámci festivalu v Benátkach, taliansky poslanec Európskeho parlamentu Massimiliano Smeriglio, ktorý potvrdil, že čísla ukazujú, že európske koprodukcie sa predávajú približne trikrát viac ako domáce produkcie. Tieto filmy sa navyše dostávajú do obehu takmer dvakrát viac ako národné tituly z jednej krajiny. Taktiež podľa dát OBS Lumiere väčšina zo 100 najlepších európskych exportných filmov sú koprodukcie a taktiež viac vyhrávajú na medzinárodných festivaloch.

1.6 Ciele filmových koprodukcii

Motivácie pre zapojenie sa do koprodukcii sú komplexné a často vzájomne prepojené, odrážajúc kombináciu finančných, kreatívnych, strategických, kultúrnych a praktických aspektov. Predstavujú strategický prístup k filmovej produkcii, ktorý využíva prepojenú a globálnu povahu modernej kinematografie a umožňuje synergické spojenie zdrojov, talentov a príležitostí. Motivácia zapojiť sa do filmových koprodukcii je rôznorodá a môže sa líšiť v závislosti od konkrétnych potrieb a cieľov spolupracujúcich partnerov. Ja identifikujem nasledujúce ciele:¹³

Finančné ciele

Zdieľanie nákladov: Zdieľaním výrobných nákladov sa producenti môžu pustiť do väčších a ambicióznejších projektov a rozdeliť finančné riziko medzi viacero strán.

Prístup k financovaniu: Koprodukcie môžu poskytnúť prístup k vládnym grantom, dotáciám alebo daňovým stimulom, ktoré by neboli pre jednotlivých producentov dostupné.

Tvorivé ciele

Tvorivá spolupráca: Spolupráca s tvorcami z rôznych kultúrnych prostredí môže obohatiť tvorivý proces. Umožňuje zapojiť rôzne uhly pohľadu, umelecké štýly a nové perspektívy.

Zdieľanie zdrojov: Okrem finančnej podpory ponúkajú koprodukcie príležitosti na zdieľanie ďalších zdrojov, ako sú profesionálne odborné znalosti, lokality a herci a štáb.

¹² Davide Abbatescianni, "Co-Productions Are Still European Film Industry's Firepower, Say the Panellists of the European Producers Club," Cienuropa, September 14, 2021, <https://cineuropa.org/en/newsdetail/410481/>. [cit. 2023-07-20]

Strategické a trhov e ciele

Roz irenie dosahu na trh: Spojen m sietí a využitím distribučných kanálov z rôznym krajín môžu producenti roz ir ť dosah filmu na medzin rodn  publikum.

Konkuren n  v yhoda: Spojenie s l s medzinárodnými partnermi môže zvy  iť hodnotu produkcie a konkuren n  výhodu filmu na svetových trhoch a filmových festivaloch.

Zvyšovanie globálnej konkurencieschopnosti: Pre menšie produk n  spoločnosti alebo spoločnosti z krajín s obmedzen m filmovým priemyslom poskytujú medzin rodn  koprodukcie platformu na širšie uplatnenie. Pomáha im produkovať vysokokvalitn  obsah, ktor  vynikne na medzinárodných filmových festivaloch a trhoch.

Kultúrne a sociálne ciele

Kultúrna výmena: Koprodukcie slúžia ako platforma, ktor  môže umožniť vz jomn  porozumenie rôznym kultúr.

Kompexnej ie zobrazenie t m: Filmy, ktorých zámerom je riešiť globálne problémy alebo t my týkajúce sa viacerých krajín, môžu prirodzene viesť ku koprodukc m,  im sa zabezpe i presnejšie a komplexnejšie zobrazenie.

2 CHARAKTERISTIKA FILMOVÉHO PRIEMYSLU V REGIÓNE MENA A AFRIKE

Filmový priemysel v regióne MENA (Blízky východ a severná Afrika) je rozmanitý a ponúka príležitosti na spoluprácu. Táto kapitola poskytuje analýzu filmového priemyslu v regióne Blízkeho východu a severnej Afriky (MENA) a v Subsaharskej Afrike. Popisuje historický vývoj, súčasné trendy a výzvy, ktorým čelia producenti v týchto regiónoch.

2.1 Región MENA

Na začiatok je dôležité definovať si región MENA. Región MENA, čo je skratka pre Blízky východ a severnú Afriku, je transkontinentálny región, ktorý zahŕňa krajiny západnej Ázie a severnej Afriky.

Región MENA je známy svojou značnou rozmanitosťou z hľadiska etnickej príslušnosti, kultúry, náboženstva a sociálno-ekonomických podmienok. Neexistuje striktný a všeobecne dohodnutý zoznam krajín, ktoré tvoria región MENA, ale zvyčajne zahŕňa krajiny na Blízkom východe (Bahrain, Irán, Irak, Izrael, Jordánsko, Kuwait, Libanon, Omán, Palestína, Katar, Saudská Arábia, Sýria, Spojené Arabské Emiráty, Jemen), a v severnej Afrike (Alžírsko, Egypt, Líbya, Muretánia, Maroko, Sudán, Tunisko). Niekedy sa do regiónu MENA zaraďuje aj Turecko, vzhľadom na politické a kultúrne väzby s Blízkym východom.¹⁴

Je potrebné poznamenať, že región MENA, ako je tu definovaný, zahŕňa rôznorodé krajiny s odlišnou históriou, kultúrou a politickým systémom. Napriek tomu sa v politických a hospodárskych analýzach často spájajú do jednej skupiny vzhľadom na určité spoločné kultúrne a jazykové charakteristiky, a vo väčšine týchto krajín a islam ako hlavné náboženstvo.

O kinematografii krajín, kde sa používa arabština ako spoločný jazyk sa môže hovoriť ako o arabskej kinematografii. Ďalej zvlášť charakterizujem kinematografiu Izraelu a Iránu.

Arabská kinematografia

Arabská kinematografia je teda kinematografia viacerých krajín v rámci širokého geografického regiónu, ktorý sa rozprestiera od Blízkeho východu po severnú a východnú

¹⁴ Middle East and North Africa (MENA): Countries and Economy [online]. James Chen, 2023 [cit. 2023-08-10]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/m/middle-east-and-north-africa-mena.asp>

Afriku a ktorý je ovplyvnený spoločným islamským kultúrnym dedičstvom, používaním arabských dialektov, koloniálnou skúsenosťou a bojom proti kolonializmu.

Začiatkom 20. storočia sa pod koloniálnou nadvládou rozvinula určitá filmová infraštruktúra najmä v súvislosti so spravodajskou a dokumentárnou produkciou. Britskí a francúzski tvorcovia tiež využívali známe miesta ako pyramídy v Egypte ako kulisy pre filmy určené pre ich domáce trhy.¹⁵

Filmy z USA, Indie a ZSSR boli v regióne široko sledované a od 30. rokov 20. storočia Egypt vytvoril životaschopný systém filmových štúdií, ktoré sa špecializovali na komerčné žánrové filmy, ktoré sa tešili popularite v celom arabskom svete. Egyptský arabský dialekt sa stal akýmsi „esperantom“ pre kinematografiu v celom regióne a egyptský štúdiový systém slúžil ako vzor pre filmový priemysel v ďalších arabských krajinách. Menšia filmová tvorba sa rozvíjala aj v Jordánsku, Iráne, Iráku, Libanone, Sýrii, Palestíne a Izraeli, pričom posledný uvedený štát má svoju vlastnú filmovú kultúru.¹⁶

So vznikom filmového priemyslu sa vytvorila tradícia arabskej kinematografie, ktorá spojila filmovú tvorbu na Blízkom východe s filmovou tvorbou v severnej Afrike, pričom silný vplyv v oboch regiónoch mal Egypt. Dovozy z Európy a USA bol u miestneho publika taktiež obľúbený a západná kinematografia poskytla štylistický a naratívny vzor pre rozvoj miestnej filmovej tvorby.

Na rozdiel od populárno-zábavnej kinematografie spojenej s Egyptom je v arabskej kinematografii prítomný aj aktívne politický aspekt a kritický a sociálny realizmus.¹⁷ Ten sa začína prejavovať v 50. rokoch 20. storočia v egyptskej a libanonskej kinematografii a počas 60. rokov 20. storočia v celom regióne, pričom tento vývoj sa považuje za prejav širších procesov dekolonizácie a vzniku osobitných národov.

Vznik štátu Izrael v roku 1948 a následné vojny na ochranu a rozšírenie jeho hraníc sa stali ohniskom značných politických turbulencií a pretrvávajúceho napätia a arabsko-izraelský konflikt sa stal kľúčovou témou arabských filmov najmä v Sýrii a Palestíne. V súvislosti s týmito

¹⁵ SHAFIK, Viola. Arab Cinema: History And Cultural Identity. 3. vydanie. Cairo, Egypt: The American University in Cairo Press, 2003, 255 s. ISBN 977 424 475 3. [cit. 2023-08-10]

¹⁶ SHAFIK, Viola. Arab Cinema: History And Cultural Identity. 3. vydanie. Cairo, Egypt: The American University in Cairo Press, 2003, 255 s. ISBN 977 424 475 3. [cit. 2023-08-10]

¹⁷ SHAFIK, Viola. Arab Cinema: History And Cultural Identity. 3. vydanie. Cairo, Egypt: The American University in Cairo Press, 2003, 255 s. ISBN 977 424 475 3. [cit. 2023-08-10]

širšími zmenami sa tiež v severnej Afrike objavili odlišné národné kinematografie, pričom film sa považoval za dôležitý nástroj revolučného boja proti kolonializmu, najmä v Alžírsku.¹⁸

Skúsenosť s koloniálnou nadvládou a boj proti nej zohrali významnú úlohu pri formovaní kinematografie Blízkeho východu, keďže film sa považoval za zdroj západných hodnôt, proti ktorým treba bojovať, a zároveň za mocný nástroj na pestovanie národnej identity a panarabskej solidarity.

Arabská kinematografia v severnej Afrike má tendenciu byť ovplyvnená taktiež kinematografiou Francúzska a zachováva si silné prepojenie s európskou kultúrou, ako aj s filmovou tvorbou v Subsaharskej Afrike.

Tento región je zložitý, s nejasnými geografickými hranicami. Okrem uvedených krajín sa za súčasť Blízkeho východu niekedy považuje aj Afganistan, oblasti Kaukazu, a Turecka. Hoci dominantným náboženstvom je islam, v Izraeli žije aj početná židovská populácia a v mnohých ďalších krajinách kresťanské komunity, ako aj významná kurdská etnická menšina v celom regióne.

Hoci najrozšírenejším jazykom je arabčina, medzi ďalšie jazyky, v ktorých sa natáčajú filmy, patrí hebrejčina v Izraeli, perzština v Iráne a turečtina v Turecku. Táto zložitosť sa odráža v kinematografii Blízkeho východu, pričom geografické, etnické, náboženské, jazykové a politické rozdiely a konflikty sú kľúčovými témami mnohých filmov. Existuje celý rad rôznych modelov financovania a filmových politík, od štátom financovaného a prísne regulovaného systému v Iráne až po štúdiový súkromne financovaný systém v Egypte.

Od konca 70. rokov 20. storočia vzniklo v Egypte, Alžírsku a Sýrii niekoľko "nových arabských filmov" - New Arab Cinema, pre ktoré je typický realizmus, snaha zaoberať sa politickými otázkami a sebavedomý autorský prístup. Filmy „novej arabskej kinematografie“ získali medzinárodné uznanie kritiky, ale v domovských krajinách sa často uvádzali len v obmedzenom rozsahu, čo pretrváva dodnes.¹⁹

Dlhodobá okupácia Iraku Spojenými štátmi, vzostup Islamského štátu a ďalších nadnárodných islamských fundamentalistických skupín, prodemokratické povstania "arabskej jari" a ničivá vojna v Sýrii vyvolali na začiatku 21. storočia rozsiahlu neistotu, ktorá rôznym spôsobom

¹⁸ ELSAKET, Ifdal, Daniel BILTEREYST a Philippe MEERS, ed. Cinema in the Arab World: New Histories, New Approaches. Great Britain: Bloomsbury, 2023, 255 s. ISBN 977 424 475 3. [cit. 2023-08-10]

¹⁹ ELSAKET, Ifdal, Daniel BILTEREYST a Philippe MEERS, ed. Cinema in the Arab World: New Histories, New Approaches. Great Britain: Bloomsbury, 2023, 255 s. ISBN 977 424 475 3. [cit. 2023-08-10]

ovplyvnila filmovú produkciu. V niektorých častiach regiónu, napríklad v Sýrii, vojna obmedzila produkciu hraných filmov, ale urýchlila vznik niektorých politických dokumentárnych filmov.

Taktiež sa začali rozširovať možnosti pre filmové tvorkyne a v niektorých krajinách sa tiež zmiernili prísne cenzúrne režimy spojené s autokratickými a teokratickými vládami. A hoci diasporická a exilová skúsenosť zostáva referenčným bodom, kľúčovým vývojom je nárast nezávislej filmovej tvorby v jednotlivých krajinách, kde sa filmy vyrábajú mimo rámca zavedených štúdiových systémov a štátneho financovania.²⁰

Zmeny vo filmovom sektore na Blízkom východe a v severnej v posledných rokoch charakterizuje úpadok egyptskej kinematografie. Napriek zániku štátnej podpory a klesajúcemu exportu však Egypt zostáva hlavným filmovým producentom v arabskom svete s približne 35 celovečernými filmami ročne. V Maghrebe dosiahla štátom podporovaná filmová produkcia v Maroku 20 celovečerných filmov ročne, ale nedokáže obmedziť úpadok filmovej exhibície, a to ani s rozvojom multiplexov vo väčších mestských oblastiach. Filmová produkcia v Tunisku sa od roku 2015 prudko zvýšila a v roku 2017 dosiahla 10 filmov ročne; zatiaľ čo rok 2018 bol výnimočný s viac ako 30 filmami, z ktorých mnohé prilákali veľké množstvo divákov v niekoľkých zostávajúcich kinách a na početných premietaniach organizovaných v mnohých mestách a obciach bez kín.²¹

Posledne sa o hlavnú transformáciu regionálnej kultúrnej krajiny zaslúžili štáty Perzského zálivu, ktoré si chcú udržať svoj vplyv v regióne aj v ére postfosílnnej energie. Vznikli tu nové iniciatívy, pričom Spojené arabské emiráty, Saudská Arábia a Katar nasmerovali petrodoláre do koprodukcie širokej škály filmov, Tieto krajiny bohaté na ropu štedro investovali do umeleckých programov, ako aj do filmových festivalov, s cieľom zvýšiť ich medzinárodnú reputáciu a rozvíjať národnú identitu "zhora nadol", doma i v zahraničí za účelom turizmu a obchodu. S rozvojom nákupných centier v regióne sa taktiež návšteva kina stala obľúbenou zábavou obyvateľov miest v krajinách, ako sú Spojené arabské emiráty (SAE), Omán a Kuvajt, ktoré nemajú samostatnú filmovú tradíciu.²²

Filmy vyrobené v regióne Blízkeho východu a Afriky sa len zriedkavo dostávajú do obehu za hranicami svojej krajiny a filmové festivaly už dlho predstavujú prostriedok na ich zviditeľnenie. Podobne aj nové medzinárodné filmové festivaly v Perzskom zálive boli niekoľko rokov

²⁰ ELSAKET, Ifdal, Daniel BILTEREYST a Philippe MEERS, ed. *Cinema in the Arab World: New Histories, New Approaches*. Great Britain: Bloomsbury, 2023, 255 s. ISBN 977 424 475 3. [cit. 2023-08-10]

²¹ GINSBERG, Terri a Chris LIPPARD, ed. *Cinema of the Arab World: Contemporary Directions in Theory and Practice*. Switzerland: Palgrave Macmillan, 2020, 255 s. ISBN 978-3-030-30080-7. [cit. 2023-08-10]

²² GINSBERG, Terri a Chris LIPPARD, ed. *Cinema of the Arab World: Contemporary Directions in Theory and Practice*. Switzerland: Palgrave Macmillan, 2020, 255 s. ISBN 978-3-030-30080-7. [cit. 2023-08-10]

hlavným miestom pre rozvíjajúcu sa filmovú produkciu v krajinách Blízkeho východu na pozadí Kataru a Spojených arabských emirátov, ktoré súťažili o to, aby sa stali "inkubátormi a vychovávateľmi miestneho filmového priemyslu".

Financovanie filmov v regióne MENA je mnohotvárnou záležitosťou, ktorú ovplyvňuje celý rad ekonomických, sociálnych a politických faktorov, ktoré sa v jednotlivých krajinách líšia. K zdrojom financovania patrí vládne financovanie prostredníctvom štátnych filmových komisií a fondov. Avšak v krajinách, ako je Egypt a Irán, môže byť spojené s politickými a obsahovými obmedzeniami - cenzúrou. Súkromní investori, často miestne podniky alebo bohatí jednotlivci, zohrávajú úlohu najmä v komerčnejších filmových odvetviach, ako sú tie v Egypte a Libanone. Ďalšou možnosťou financovania sú koprodukcie so zahraničnými produkčnými spoločnosťami.

Lokálne filmové granty a festivaly, ako napríklad Red Sea Film Festival, ale aj medzinárodné - európske, ako napríklad v Berlinale (World Cinema Fund), či Rotterdam (Huber Bals Fond), alebo medzinárodné-americké Hot Docs (Blue Ice Docs Fund) ponúkajú kľúčovú finančnú podporu pre vybrané projekty. Predaj vysielacích práv televíznym sieťam, ako je napríklad dokumentárny kanál Al-Džazíra, môže tiež zabezpečiť veľmi potrebný prílev peňazí. V regióne momentálne pôsobí tiež VOD platforma Netflix, ktorá vyrába originálny obsah. Okrem toho môžu mimovládne a kultúrne organizácie sponzorovať filmy, ktoré sú v súlade s ich poslaním, a hoci je to menej časté vzhľadom na rizikovú povahu filmových investícií. Napriek politickej a kultúrnej citlivosti, je filmový priemysel v MENA naďalej dynamický a filmoví producenti musia nachádzať inovatívne spôsoby financovania svojich projektov.²³

V Čechách sa pravidelne odohrávajú prehliadky arabského filmu, ako je napríklad Al Quamar organizovaná Edison Filmhub. V minulosti sa v Prahe taktiež pod záštitou Film Europe odohrala napríklad prehliadka arabských filmov Arabské noci. Riaditeľ spoločnosti Film Europe pri tejto príležitosti uviedol: „*Současný arabský film je nastartovaný lépe než mnohé zasloužilé evropské kinematografie. Dostává se na festivaly kategorie A, produkuje a koprodukuje desítky filmů, má svoje agilní producerská a festivalová centra a navzdory veškeré formální logice a našim stereotypům – má také silné a výrazné ženy*“²⁴

²³ QUILTY, Jim. Lebanese film producers look everywhere for money, even in Lebanon [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1317444/finding-funding-lebanons-film-producers-still-look-everywhere-for-money-even-in-lebanon.html>

²⁴ Arabský filmový svět expanduje do Evropy přes Prahu. Bude zde mít velký festival [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/filmari-z-blizkeho-vychodu-miri-do-sveta-arabsky-filmovy-dzihad-zacne-v-praze.A180709_111959_In_kultura_jto

Súčasný stav priemyslu – vplyv Saudskej Arábie

Za posledné desaťročie zaznamenal filmový priemysel v regióne MENA celkový rast a medzinárodné uznanie. Na ďalšie posilnenie potenciálu tohto odvetvia je však stále potrebné riešiť problémy, ako je distribúcia, cenzúra a rozvoj miestnych talentov a infraštruktúry.

Počas posledných štyroch rokov sa stala MENA najrýchlejšie rastúcim kinematografickým priemyslom na svete, a to vďaka masívnym investíciám v Saudskej Arábii (KSE) a Spojených Arabských Emirátoch (SAE). KSA si v roku 2021 pripísala na svoje konto tržby v kinách vo výške 238 miliónov USD, za ňou nasledujú SAE so 140 miliónmi USD. Očakáva sa, že tento rast bude pokračovať, pričom veľkosť trhu by mal do roku 2028 dosiahnuť 3,57 mld.²⁵

Na rozdiel od celosvetového výhľadu sa očakáva, že tržby z predaja v kinách v regióne zaznamenajú rast. V rokoch 2019 až 2024 sa očakáva, že tržby v MENA porastú o 4 % na 1 miliardu USD v porovnaní s celosvetovým poklesom o 2,4 %.²⁶

Saudská Arábia v súčasnosti dominuje mediálnemu priemyslu na Blízkom východe a v severnej Afrike (MENA) s takmer 30-percentným podielom na trhu. Je to najmä v dôsledku zrušenia 35 rokov trvajúceho zákazu premietat' v kinách. Do roku 2030 sa v celom kráľovstve očakáva viac ako 2,600 filmových sál. Saudskú filmovú produkciu podporuje aj vládny Fond pre rozvoj kultúry a filmový fond festivalu Red Sea prostredníctvom miliónov investovaných do programu financovania filmového sektora a podpory saudských filmárov.²⁷

Transformácia mediálneho priemyslu je hlavným pilierom strategických cieľov Saudskej Arábie, známych ako Saudi Vision 2030. Investície do tohto odvetvia by mali poskytnúť viac alternatív, zlepšiť kvalitu médií, zvýšiť hospodársky prínos odvetvia, a podporiť imidž Saudskej Arábie na domácej i medzinárodnej scéne..²⁸

V roku 2021 Saudská Arábia dokonca uviedla do obehu 40% filmové pobýdky pre hrané, dokumentárne a animované projekty natáčané v krajine na prilákanie medzinárodných produkcií. Cieľom je vybudovať priemysel s počiatočným príjmom 500 miliónov dolárov a vytvoriť filmový sektor, ktorý bude konkurencieschopný z hľadiska služieb, ponuky a daňových

²⁵ HOUGAARD, Karl. The movie business in the Gulf: Where the opportunities are [online]. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://www.arabianbusiness.com/opinion/the-movie-business-in-the-gulf-where-the-opportunities-are>

²⁶ PWC. MENA Entertainment & Media Outlook 2020-2024 [online]. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://www.pwc.com/m1/en/publications/documents/mena-entertainment-media-outlook-2020-2024.pdf>

²⁷ HOUGAARD, Karl. The movie business in the Gulf: Where the opportunities are [online]. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://www.arabianbusiness.com/opinion/the-movie-business-in-the-gulf-where-the-opportunities-are>

²⁸ SALEH, Salma. Media industry in Saudi Arabia - statistics & facts [online]. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://www.statista.com/topics/10095/media-industry-in-saudi-arabia/#topicOverview>

stimulov, a zároveň podporiť domácu filmovú produkciu a prilákať ďalšie medzinárodné produkčné spoločnosti.²⁹

Saudskoarabský filmový a zábavný priemysel sa bude naďalej vyvíjať a rozširovať. Vďaka pokračujúcim investíciám, spolupráci s medzinárodnými partnermi a podpore miestnych talentov je kráľovstvo pripravené stať sa významným hráčom na svetovom poli zábavy.

Napriek rastu a príležitostiam pretrvávajú v regióne MENA výzvy. Prekážkou pre toto odvetvie sú problémy s cenzúrou, ktoré môžu viesť k zákazu filmov, čo predstavuje riziko pre distribútorov. Tieto problémy ovplyvňujú dostupnosť a dosah filmov v regióne.³⁰

Napríklad film z Egypta Chlapec z neba sa natáčal v Turecku a vo Švédsku a len niekoľko hercov je egyptskej národnosti. Hlavné dejisko filmu, univerzita Al-Azhar v Káhire, sa natáčalo v mešite v tureckom Istanbule. Film obsahuje scény zastrešovania a mučenia čo by v Egypte určite neprešlo, navyše sa film kriticky vyhadruje k vláde a k náboženstvu v krajine. Film vznikol v koprodukcii Švédska, Francúzska a Fínska.

Izrael

Izraelský filmový priemysel sa v posledných rokoch stal kľúčovým hráčom na svetovej filmovej scéne. Filmy, ktoré sa zaoberajú zložitými témami, ako sú identita, konflikty, náboženstvo a spoločenské napätie, odrážajú mnohotvárnú povahu izraelskej spoločnosti. Téma izraelskej okupácie palestínskych území sa vo filmoch často objavuje, komentujúc komplexnú politickú a sociálnu situáciu.

Medzinárodné uznanie izraelských filmov rastie, pričom získali množstvo ocenení a uznaní na prestížnych filmových festivaloch. Toto celosvetové uznanie nielenže pozdvihlo status izraelskej kinematografie, ale otvorilo aj dvere k medzinárodnej spolupráci. Ocenenia a úspech kritiky prispeli k budovaniu dôvery a záujmu o koprodukcie s izraelskými filmovými tvorcami, avšak politická situácia spojená s okupáciou môže byť zložitá a treba ju zohľadňovať.

Filmový priemysel v Izraeli podporujú rôzne finančné inštitúcie, ktoré poskytujú finančnú pomoc filmárom vo fáze vývoja aj produkcie. Medzi kľúčové organizácie patrí Izraelský filmový fond, ktorý je hlavnou inštitúciou na financovanie celovečerných filmov propagujúcich izraelskú kultúru a identitu, a Nový fond pre kinematografiu a televíziu (NFCT), ktorý poskytuje granty

²⁹ RAWUF, Abdul. Media industry in Saudi Arabia - statistics & facts [online]. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://www.arabianbusiness.com/industries/media/saudi-film-commission-unveils-incentives-to-attract-movie-makers>

³⁰ GOODFELLOW, Melanie. Cinewaves, Front Row & Telfaz11 Execs Talk Challenges, Opportunities In Saudi Arabia At Red Sea Film Festival [online]. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://deadline.com/2022/12/middle-east-film-execs-talks-challenges-opportunities-saudi-arabi-1235189346/>

na dokumentárne, dramatické a vzdelávacie filmy. Rabinovichova nadácia pre umenie, Jeruzalemský filmový a televízny fond a Multikultúrny filmový fond Gesher sú významné subjekty poskytujúce podporu filmovým tvorcom, ktoré podporujú projekty s kultúrnym významom a potenciálom medzinárodného ohlasu. Tieto inštitúcie majú kľúčový význam pre udržanie izraelského filmového priemyslu a umožňujú mu udržať si živú a vplyvnú prítomnosť na domácej i medzinárodnej scéne. V roku 2021 Izrael zaviedol 25% filmové pobýdky na prilákanie medzinárodných štábov.³¹ Medzinárodnú spoluprácu uľahčujú bilaterálne koprodukčné dohody s rôznymi krajinami. Česká republika má s Izraelom taktiež koprodukčnú dohodu.³²

V Izraeli sa koná aj niekoľko renomovaných filmových festivalov, ako napríklad Jeruzalemský filmový festival. Tieto festivaly podporujú možnosti nadviazovania kontaktov, spolupráce a sú odrazovým mostíkom pre koprodukcie, ktoré spájajú izraelských filmárov s medzinárodnými kolegami. V Česku sa odohráva festival Iraelského filmu Kolnoa.

Úspech izraelského filmového priemyslu sa prejavuje aj v jeho silnom televíznom sektore. Izraelské televízne formáty sú často adaptované.

Napriek úspechom čelí izraelský filmový priemysel aj špecifickým výzvam. Rozpočtové obmedzenia a zložitá politická situácia, ktorá môže ovplyvniť obsah a medzinárodnú spoluprácu, predstavujú prekážky, ktoré je potrebné citlivo prekonať.

Vzťah medzi izraelskou kinematografiou a jej establishmentom bol často zložitý a neľahký. Film zostáva miestom politického boja a nacionalizmu: Film *Foxtrot* (Samuel Maoz, 2017), zobrazuje izraelské obranné sily, ktoré kryjú zastrelenie štyroch palestínskych tínedžerov, bol obvinený pravicovými politikmi z podporovania "protiizraelského naratívu. Vtedajšia izraelská ministerka kultúry Miri Regevová ho označila za "výsledok sebaobviňovania a spolupráce s protiizraelským naratívom po tom ako získal Veľkú cenu poroty v Benátkach.³³

V súčasnosti sa snaží minister kultúry Machlouf Zohar, ktorý nastúpil do funkcie v decembri, presadiť nové požiadavky, ktoré prinúti filmárov a umelcov zaručiť sa, že ich diela nebudú poškodzovať povesť Izraela alebo jeho armády. Rabinovichova nadácia, najväčší filmový fond v krajine, už od žiadateľov vyžaduje, aby tento záväzok podpísali. Ministerstvo sa snaží tieto

³¹ ABBATESCIANNI, Davide. Israel launches a 25% rebate to attract international shoots [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: <https://cineuropa.org/en/newsdetail/413503/>

³² ČT24. Izrael a Česko se dohodly na filmové spolupráci. Otevře nové lokace i fondy [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2298397-izrael-a-cesko-se-dohodly-na-filmove-spolupraci-otevre-nove-lokace-i-fondy>

³³ GOODFELLOW, Melanie. Israeli culture minister slams Venice win for 'Foxtrot' [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: <https://www.screendaily.com/news/israeli-culture-minister-slams-venice-win-for-foxtrot/5122269.article>

požiadavky rozšíriť na všetky filmové fondy a pridať ďalšie články, ktoré by zakazovali financovanie filmov, ktoré poškodzujú krajinu alebo jej armádu.³⁴

Irán

Irán má dlhú históriu filmového priemyslu, ktorá siaha viac ako 150 rokov dozadu. Iránske filmy sú známe svojou umeleckou kvalitou a získali si medzinárodné uznanie a celosvetovú priazeň. Iránska kinematografia každoročne produkuje množstvo komerčných filmov vrátane umeleckých filmov a populárnych žánrov.

Iránska kinematografia má bohatú históriu a v priebehu času prešla významným vývojom. Prvý iránsky celovečerný film "Abi a Rabi" bol uvedený v roku 1930. V tomto období bola ovplyvnená západnými filmovými štýlmi.³⁵

Islamská revolúcia v roku 1979 priniesla do iránskej kinematografie významné zmeny. Nová vláda zaviedla prísne predpisy týkajúce sa obsahu filmov, ktoré mali zabezpečiť ich súlad s islamskými hodnotami. Napriek obmedzeniam sa v tomto období objavili medzinárodne uznávaní režiséri.³⁶

Koncom 90. rokov a v roku 2000 začala iránska kinematografia získavať značnú medzinárodnú pozornosť a uznanie. Iránske filmy sa pravidelne zúčastňovali na významných medzinárodných filmových festivaloch a získavali na nich ocenenia. Asghar Farhadi, ktorý sa v tomto období stal popredným režisérom, získal dva Oscary za najlepší cudzojazyčný film.

Dnes iránska kinematografia naďalej zápasí s domácou cenzúrou a medzinárodnými sankciami, ale zostáva životaschopná a tvorivo odolná. Filmoví tvorcovia často využívajú metaforu a alegóriu, aby sa vyrovnali s cenzúrou. Napriek ekonomickým a politickým problémom iránski filmári naďalej produkujú diela, ktoré sú oslavované na domácej i medzinárodnej úrovni. Významnejšiu úlohu v tomto odvetví začali zohrávať aj filmárky ženy, ako napríklad Rakhshan Bani-Etemad a Marziyeh Meshkini.³⁷

Väčšina finančných prostriedkov na iránske filmy pochádza od vlády, najmä prostredníctvom organizácií ako Iranian Film Development Company a rôznych ministerstiev kultúry. Okrem

³⁴ ARAB NEWS. Israeli filmmakers call for boycott of film fund [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: <https://www.arabnews.com/node/2246636/media>

³⁵ LANGFORD, Michelle. Allegory in Iranian Cinema: The Aesthetics of Poetry and Resistance. Great Britain: BLOOMSBURY ACADEMIC, 2019. ISBN 978-1-7807-6298-2. [cit. 2023-08-17].

³⁶ LANGFORD, Michelle. Allegory in Iranian Cinema: The Aesthetics of Poetry and Resistance. Great Britain: BLOOMSBURY ACADEMIC, 2019. ISBN 978-1-7807-6298-2. [cit. 2023-08-17].

³⁷ LANGFORD, Michelle. Allegory in Iranian Cinema: The Aesthetics of Poetry and Resistance. Great Britain: BLOOMSBURY ACADEMIC, 2019. ISBN 978-1-7807-6298-2. [cit. 2023-08-17].

toho zohrávajú úlohu aj niektoré súkromné produkčné spoločnosti a investori, hoci je to menej časté ako financovanie zo strany štátu. Možnosť financovania ponúkajú aj medzinárodné koprodukcie, hoci ich financovanie môžu komplikovať politické a hospodárske sankcie.

Iránske filmy dosiahli medzinárodný úspech a boli dobre prijaté na filmových festivaloch po celom svete. Treba však poznamenať, že nie všetky snímky na medzinárodných festivaloch sa v Iráne tešia rovnakej pozornosti a chvále kvôli cenzúre.

Cenzúra v Iráne môže mať vplyv aj na financovanie filmov, keďže filmy natočené v Iráne musia získať súhlas Ministerstva kultúry na účely distribúcie a povolenia na natáčanie. Tvorcovia filmov musia dodržiavať vládne normy vrátane islamského práva a scény, ktoré tieto normy porušujú, si môžu vyžadovať úpravy alebo môžu byť odmietnuté. To môže obmedziť rozsah tém, ktoré môžu iránski filmári vo svojich filmoch skúmať.³⁸

Žiadny filmový tvorca v Iráne nie je imúnny voči tlaku cenzúry. Filmy nakrútené v krajine musia získať súhlas ministerstva kultúry a islamského úradu usmerňovania nielen na účely distribúcie, ale aj na povolenie nakrúcania. Režiséri a producenti, ktorých príbehy porušujú vládne normy - napríklad scéna, v ktorej si žena zloží šatku, alebo iné porušenie islamského práva - majú jednoduché možnosti, ako si zachovať tvorivú slobodu: Predložiť scenár s odstránenými scénami a potom ich aj tak nakrútiť.³⁹

Režisérom sa niekedy podarí obísť cenzúru na natáčanie, ale tieto filmy sú neskôr zakázané a v Iráne nemajú distribúciu. Príkladom je napríklad minuloročný film *Hit the road* režiséra Panah Panahiho. Pre uznanie divákov však nepotreboval domáce uvedenie. Film sa stal hitom u divákov a kritikov na festivale Directors Fortnigh Taktiež film jeho otca režiséra Jafa Panahiho Taixi, bol iránskou vládou zakázaný. Na Medzinárodnom filmovom festivale v Berlíne získal Zlatého medveďa. Iránski režiséri bojujú s cenzormi, aby mohli film nakrútiť v krajine. Sú totiž pevne presvedčení, že väčšina divákov sú Iránci a je ich právom vidieť iránsky film v kine,⁴⁰

Sú filmy ktoré neprejdú cenzúrou ani v prvom štádiu scenára. Napríklad pripravovaný thriller "Holy Spider", ktorý bude mal premiéru v súťaži v roku 2022 v Cannes, sa natáčal v Jordánsku

³⁸ KOHN, Eric. Iran Censors Its Most Exciting Filmmakers, but They Make Great Movies Anyway [online]. [cit. 2023-08-17]. Dostupné z: <https://www.indiewire.com/features/general/iran-censors-filmmakers-hit-the-road-1234718941/>

³⁹ KOHN, Eric. Iran Censors Its Most Exciting Filmmakers, but They Make Great Movies Anyway [online]. [cit. 2023-08-17]. Dostupné z: <https://www.indiewire.com/features/general/iran-censors-filmmakers-hit-the-road-1234718941/>

⁴⁰ KOHN, Eric. Iran Censors Its Most Exciting Filmmakers, but They Make Great Movies Anyway [online]. [cit. 2023-08-17]. Dostupné z: <https://www.indiewire.com/features/general/iran-censors-filmmakers-hit-the-road-1234718941/>

ako náhrada za mesto Mašhad kvôli problémom pri získavaní povolení na kontroverznú tému. Film vznikol ako koprodukcia európskych krajín Nemecka, Dánska, Francúzska, a Švédska.⁴¹

V súčasnosti je iránsky filmový režisér a scenárista Saeed Roustayi odsúdený na šesť mesiacov väzenia za premietanie svojho filmu "Leilini bratia" na filmovom festivale v Cannes v roku 2023 bez povolenia iránskych orgánov. Roustayi bol obvinený z "protirežimnej propagandistickej činnosti" za premietanie filmu bez povolenia iránskych orgánov.⁴²

2.2 Región Subsaharská Afrika

Filmové priemysly na Africkom kontinente, ktorý pozostáva z viac ako 50 samostatných krajín, je mimoriadne rozmanitý, pričom sa o ňom musí hovoriť v množnom čísle, aby sa uznali odlišné tradície, história a kultúrne rozdiely. V africkej kinematografii sa bežne uvažuje vo vzťahu k dvom hlavným regiónom.

Prvý, severná Afrika (niekedy označovaná aj ako Maghreb), má spoločný jazyk, arabčinu, a silné historické a kultúrne prepojenie s Blízkym východom, považuje sa za súčasť arabskej kinematografie. Druhá, subsaharská Afrika, sa vyznačuje väčšou historickou, jazykovou, etnickou a sociálnou rozmanitosťou a vzniklo v nej viacero odlišných, ale prelínajúcich sa filmových kultúr, čiastočne ako dôsledok vplyvu a odporu voči rôznym koloniálnym režimom: historicky najviac filmov vzniklo vo frankofónnej západnej Afrike hoci v súčasnosti sa to mení.⁴³

Hoci toto regionálne rozdelenie do istej miery pretrváva, mnohí africkí filmoví tvorcovia boli a sú aktívni naprieč regionálnymi a národnými hranicami a od 60. rokov 20. storočia sa značný počet panafrických filmových iniciatív snaží podporovať spoločné projekty a oslavovať africké kinematografie. V roku 1969 bola založená Panafrická federácia kinematografie (FEPACI), ktorá sa usiluje uľahčiť distribúciu filmov v Afrike. V roku 2017 sa FEPACI v spolupráci s UNESCO a The Film Foundation zaviazala obnoviť päťdesiat afrických filmov s historickým, umeleckým a kultúrnym významom.⁴⁴

⁴¹ NTIM, Zac. Oscars: Denmark Submits Ali Abbasi's Cannes-Winning Title 'Holy Spider' To International Feature Race [online]. [cit. 2023-08-17]. Dostupné z: <https://deadline.com/2022/09/oscars-denmark-submits-ali-abbasis-cannes-winning-title-holy-spider-international-feature-1235127751/>

⁴² RITMAN, Alex. Iranian Director Saeed Roustayi Imprisoned for Screening Film 'Leila's Brothers' in Cannes [online]. [cit. 2023-08-17]. Dostupné z: <https://www.hollywoodreporter.com/movies/movie-news/iranian-director-saeed-roustayi-jailed-leilas-brothers-cannes-1235567855/>

⁴³ HARROW, Kenneth W. a Carmela GARRITANO, ed. A Companion to African Cinema. United Kingdom: John Wiley, 2019. ISBN 9781119100317. [cit. 2023-08-01].

⁴⁴ HARROW, Kenneth W. a Carmela GARRITANO, ed. A Companion to African Cinema. United Kingdom: John Wiley, 2019. ISBN 9781119100317. [cit. 2023-08-01].

Najnovšie práce v oblasti filmových štúdií sa snažia venovať väčšiu pozornosť rozmanitosti afrických kinematografií, najmä prostredníctvom zohľadnenia samostatných regionálnych kinematografií v západnej, východnej, strednej a južnej Afrike, ako aj jednotlivým národným kinematografiám.

Pred hnutím za nezávislosť v 60. rokoch 20. storočia mali čierni africkí filmári len veľmi málo príležitostí a až v kontexte budovania vlastných štátov po získaní nezávislosti sa začala formovať osobitná filmová kultúra subsaharskej Afriky, najmä vo frankofónnej západnej Afrike. Pokračujúca francúzska angažovanosť, takzvaná "kultúrna spolupráca", podporovala filmovú produkciu, ale zároveň zabezpečila, že filmy kritizujúce kolonializmus sa dostávali do úzadia. Napriek tomu mnohí frankofónni africkí filmári profitovali z pokračujúcej francúzskej záštity; v neposlednom rade aj vďaka vzdelávaniu, ktoré absolvovali v Paríži.⁴⁵

Skutočne nezávislá filmová produkcia sa začala v Senegale a Burkine Faso (kde bol filmový priemysel znárodnený) koncom 60. rokov, pričom v poslednom menovanom sa v roku 1969 konal prvý festival FESPACO (Festival Panafricaine du Cinéma de Ouagadougou). FESPACO zostáva najdôležitejším filmovým festivalom v subsaharskom regióne.

Vďaka väčšej umeleckej slobode, zvýšenej finančnej podpore a zlepšujúcej sa infraštruktúre sa v 60. rokoch 20. storočia presadila priekopnícka generácia režisérov zo subsaharskej Afriky. Patrili k nim napríklad Ousmane Sembene a Djibril Diop Mambéty zo Senegalu. Títo filmári sa snažili vytvoriť osobitnú panafrickú kinematografiu založenú na odbúravaní koloniálnych stereotypov a znovuzískaní africkej histórie, využívajúc kinematografiu ako nástroj vzdelávania a zvyšovania povedomia. Filmy zo 60. rokov sú rôznorodé, ale vo všeobecnosti stelesňujú sociálno-realistickú estetiku v súvislosti so širšími procesmi dekolonializácie na celom svete.⁴⁶

Zatiaľ čo v 80. a začiatkom 90. rokov 20. storočia bola africká kinematografia autorská, politická a spojená s procesom dekolonizácie, africká kinematografia je v posledných rokoch formovaná vplyvom výrazných demografických zmien (60 % populácie kontinentu má osemnásť rokov a menej), vplyvom nových technológií (digitálne video a Nollywood o ktorom píšem neskôr); zmenou dynamiky mocenských vzťahov v súvislosti s pohlavím; komplexných dôsledkov globalizácie, vrátane diasporickej filmovej tvorby a pretrvávajúcej závislosti africkej kinematografie na festivaloch v distribúcii.⁴⁷

⁴⁵ HARROW, Kenneth W. a Carmela GARRITANO, ed. A Companion to African Cinema. United Kingdom: John Wiley, 2019. ISBN 9781119100317. [cit. 2023-08-01].

⁴⁶ HARROW, Kenneth W. a Carmela GARRITANO, ed. A Companion to African Cinema. United Kingdom: John Wiley, 2019. ISBN 9781119100317. [cit. 2023-08-01].

⁴⁷ HARROW, Kenneth W. a Carmela GARRITANO, ed. A Companion to African Cinema. United Kingdom: John Wiley, 2019. ISBN 9781119100317. [cit. 2023-08-01].

Filmová produkcia koncom 20. storočia neustále rástla, v roku 1969 sa na FESPACO premietalo 18 afrických filmov, v roku 1970 37 a v roku 1999 150 filmov. Prvá generácia filmárov zo subsaharskej Afriky pokračovala v tvorbe filmov a po smrti Mambétyho v roku 1998 a Sembeneho v roku 2007 však africká kinematografia prešla na mladšiu generáciu filmárov, z ktorých mnohí pôsobia v Európe alebo USA.⁴⁸

Okrem toho sú miestne politické a kultúrne podmienky často nepriateľské voči liberálnej orientácii filmov určených pre európskych a severoamerických festivalových divákov. V dôsledku toho sa mnohé africké filmy hrajú len na filmových festivaloch a v západných artových kinách. Niektoré z týchto problémov sa pokúšajú riešiť iniciatívy, napríklad Panafrická federácia kinematografie (FEPACI) iniciovala projekt Panafrického filmového fondu (spoločne riadený Africkou úniou), alebo založenie nových produkčných domov v Burkine Faso, Zimbabwe a Mozambiku alebo vládna podpora filmového priemyslu v Keni, Rwande, Tanzánii a Ugande, kde sa filmy často vyrábajú v miestnych jazykoch. Okrem toho sa pracuje na obnove kinosál a digitálnych premietacích jednotiek.⁴⁹

V kontraste s nedostatočnou kino distribúciou, existuje prosperujúci sektor domácej produkcie, prostredníctvom ktorého sa lacno distribuujú tisíce populárnych filmov na DVD. Tento štýl filmovej tvorby, ktorý vznikol v Nigérii a označuje sa ako Nollywood, je dnes všadeprítomný aj v iných afrických krajinách vrátane Ghany, ktorá je druhým najúspešnejším videofilmovým priemyslom na kontinente; tiež v Ugande (Ugawood), Keni (Riverwood), Tanzánii (Bongowood), Sierra Leone, Kamerune, Zimbabwe, Južnej Afrike a Etiópii.⁵⁰

Nollywood

Nollywood je pomenovanie pre filmový priemysel v Nigérii charakteristický svojimi nízkorozpočtových videofilmov, ktoré vznikali v Nigérii od začiatku 90. rokov 20. storočia, populárne na celom africkom kontinente, ako aj u afrického publika žijúcom v diaspóre. Tento termín je skratkou slov Nigéria a Hollywood, podľa vzoru Bollywood.

Väčšina nollywoodskych filmov sa vyrába v Lagose podľa nejednotného konkurenčného modelu s nespočetným množstvom malých produkčných spoločností, nízkymi výrobnými hodnotami a extrémne krátkymi časovými plánmi (niekedy len jeden alebo dva dni). Filmári sa spoliehajú na digitálne kamery bežnej spotrebiteľskej úrovne a základný strihačský softvér.

⁴⁸ HARROW, Kenneth W. a Carmela GARRITANO, ed. A Companion to African Cinema. United Kingdom: John Wiley, 2019. ISBN 9781119100317. [cit. 2023-08-01].

⁴⁹ HARROW, Kenneth W. a Carmela GARRITANO, ed. A Companion to African Cinema. United Kingdom: John Wiley, 2019. ISBN 9781119100317. [cit. 2023-08-01].

⁵⁰ HARROW, Kenneth W. a Carmela GARRITANO, ed. A Companion to African Cinema. United Kingdom: John Wiley, 2019. ISBN 9781119100317. [cit. 2023-08-01].

Filmy, ktoré sú prispôsobené požiadavkám divákov, sú často šablónovité a opakujúce sa, pracujú so známymi žánrami, ako sú melodráma, telenovela (niekedy s kresťanskou alebo islámskou fundamentalistickou tematikou), kriminálny film, horor, akčný film a muzikál. Filmy sa distribuujú na filmových trhoch. Každých 14 dní sa na trhu objaví viac ako 60 filmov. Filmy sa pozerajú doma, na ulici, v kinokluboch alebo vo videopožičovniach. Dôležitým prvkom fenoménu Nollywood je jeho hviezdny systém.

V 90. rokoch sa postupne prešlo od VHS k digitálnemu videu; hoci v dôsledku nerovnomerne rozvinutej streamingovej infraštruktúry v Afrike sa filmy stále distribuujú prostredníctvom predaja DVD na miestnych trhoch a v obchodoch. Ročne sa vyprodukuje až 1 200 celovečerných filmov, ktoré nigérijskej ekonomike prinášajú približne 600 miliónov dolárov ročne.⁵¹

Nollywood je dôležitý doplnok africkej kinematografie, najmä vo vzťahu k žánru. Poukazuje sa naň najmä ako na životaschopný produkčný model, ktorý môže existovať bez štátneho financovania alebo koprodukčných zmlúv s veľkými západnými mediálnymi spoločnosťami, a prináša reakciu na postkoloniálnu otázku, ktoré je autonómia. Existuje však riziko, že Nollywood zahltí subsaharské mediálne trhy a ohrozí dlhodobú tradíciu autorskej filmovej tvorby v africkej kinematografii.

Súčasný stav podľa publikácie UNESCO

Podľa reportu, ktoré si dalo v roku 2021 vypracovať UNESCO, je Africký filmový priemysel na vzostupe a má veľký potenciál rastu a rozvoja.

V súčasnosti priemysel zamestnáva viac ako 1 milión ľudí v podsektoroch distribúcie a produkcie. Má dokonca potenciál vytvoriť viac ako 20 miliónov pracovných miest a prispieť k celkovému hrubému domácomu produktu kontinentu sumou 20 miliárd USD. Filmový priemysel v súčasnosti predstavuje 5 miliárd USD HDP v celej Afrike.⁵²

Medzi rokom 2020 a 2021 sa v Afrike vyrobilo v priemere 5 500 filmov. V západnej Afrike sa ročne vyprodukovalo takmer 3 400 filmov, pričom tento počet zvýšila najmä nízkorozpočtová produkcia nigérijského filmového priemyslu Nollywood, ktorá vyprodukuje približne 2500 filmov

⁵¹ HARROW, Kenneth W. a Carmela GARRITANO, ed. A Companion to African Cinema. United Kingdom: John Wiley, 2019. ISBN 9781119100317. [cit. 2023-08-01].

⁵² UNESCO. The African Film Industry. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2021. ISBN 978-92-3-100470-4. [cit. 2023-08-16].

ročne. Podobné produkcie sa šírili aj prostredníctvom Kene a Etiópie. Následne sa vo východnej Afrike ročne vyprodukovalo približne 1 500 filmov.⁵³

Africký filmový priemysel však čelí niekoľkým výzvam vrátane obmedzeného financovania a zdrojov, cenzúry, pirátstva, potreby lepšej infraštruktúry a podpory distribúcie.

Mnohé africké krajiny nemajú dostatočnú vládnú podporu filmového priemyslu, čo sťažuje prístup filmových tvorcov k financiám. To vedie k závislosti od zahraničných investorov, čo môže obmedzovať kreativitu afrických filmárov a viesť k závislosti od zahraničných záujmov.⁵⁴

Sice má africký filmový priemysel veľký potenciál, ale infraštruktúra je nedostatečná, presnejšie hovoríme o jednom kine na 787 402 obyvateľov.⁵⁵

Ďalej Africkí filmári čelia cenzúre a obmedzeniam zo strany vlády, čo môže obmedzovať slobodu prejavu a rozmanitosť hlasov zastúpených v africkej kinematografii. Napríklad Film Rafiki (2018), prvý kenský film, ktorý mal premiéru v Cannes, bol zakázaný kenskou Radou pre klasifikáciu filmov pre jeho gay tému, pretože je v rozpore s kenskými zákonmi.⁵⁶

Africký filmový priemysel tiež čelí značným problémom s pirátstvom, pričom sa odhaduje, že 50 % až viac ako 75 % príjmov sa v dôsledku pirátství stráca. To môže obmedziť hospodársky potenciál tohto odvetvia a odradiť od investícií.⁵⁷

Napriek výzvam africký filmový priemysel zažíva rozmach vďaka digitálnym technológiám a vzostupu online platforiem. Odvetvie má značný potenciál rastu a rozvoja s príležitosťami pre miestne talenty, tvorbu pracovných miest a hospodársky prínos.

Okrem toho africké filmy zažívajú aj boom na medzinárodných festivalech o čom svedčí lineup tohoto ročného festivalu v Cannes, ktorý uviedol rekordný počet titulov z Afriky.⁵⁸

⁵³ KLAASSEN, Linda a Mila IBRAHIMOVA. African film: A booming industry [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/courier/2022-1/african-film-booming-industry>

⁵⁴ UNESCO. The African Film Industry. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2021. ISBN 978-92-3-100470-4. [cit. 2023-08-16].

⁵⁵ UNESCO. The African Film Industry. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2021. ISBN 978-92-3-100470-4. [cit. 2023-08-16].

⁵⁶ UNESCO. The African Film Industry. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2021. ISBN 978-92-3-100470-4. [cit. 2023-08-16].

⁵⁷ UNESCO. The African Film Industry. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2021. ISBN 978-92-3-100470-4. [cit. 2023-08-16].

⁵⁸ VOURLIAS, Christopher. With a Record Number of African Films in Cannes, Marketgoers Ask if This Is the Continent's Time[online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://variety.com/2023/film/global/cannes-market-african-film-1235618969/>

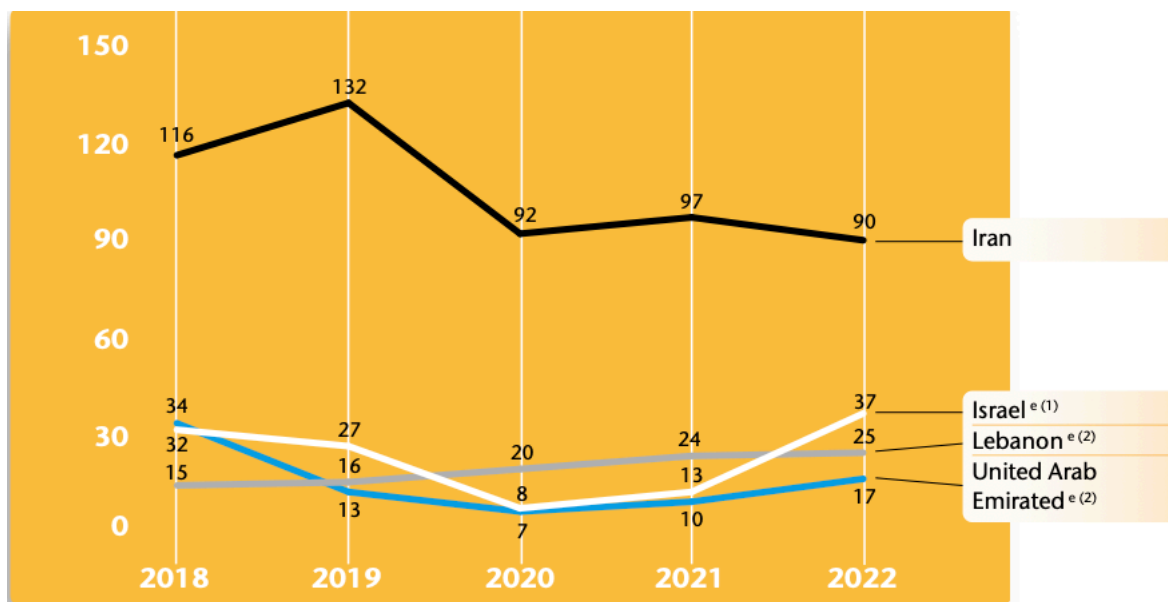
Štatistické údaje z regiónu MENA a Afriky

	IRÁN	IZRAEL	KUWAIT	LIBANON	KATAR	SAUDSKÁ ARÁBIA	SPOJENÉ ARABSKÉ EMIRÁTY	EGYPT	MAROKO	NIKÉRIA	JAR
Počet obyvateľov 2022 (v miliónoch)	85,7	9,5	4,8	6,8	2,7	36,2	10,5	104,1	36,7	216,7	61,1
HDP na obyvateľa 2022 (USD)	23 034	55 359	38 123	3 589	82 887	27 941	47 793	4 504	3 896	2 326	6 739
Hrubé tržby 2022 (v mil. USD)	100,7	115,3	57,8	-	29,02	242,2	185,4	-	3,7	16,4	44,7
Návštevnosť 2022 (v milónoch)	13,6	12,1	4,6	1,0	2,0	14,4	14	8,5	0,7	-	8,5
Návštevnosť na obyvateľa 2022	0,2	1,3	0,9	0,1	0,7	0,4	1,3	0,1	0,02	-	0,1
Priemerná cena lístka 2022 (v USD)	7,4	9,5	12,6	-	14,7	16,9	13,2	-	5,6	-	5,2
Premietacie sály 2022	710	422	115	154	139	584	618	250	78	251	728
Podiel na národnom trhu 2022	97%	8%	-	-	-	-	-	66,4%	19,7%	25,8%	2,5%

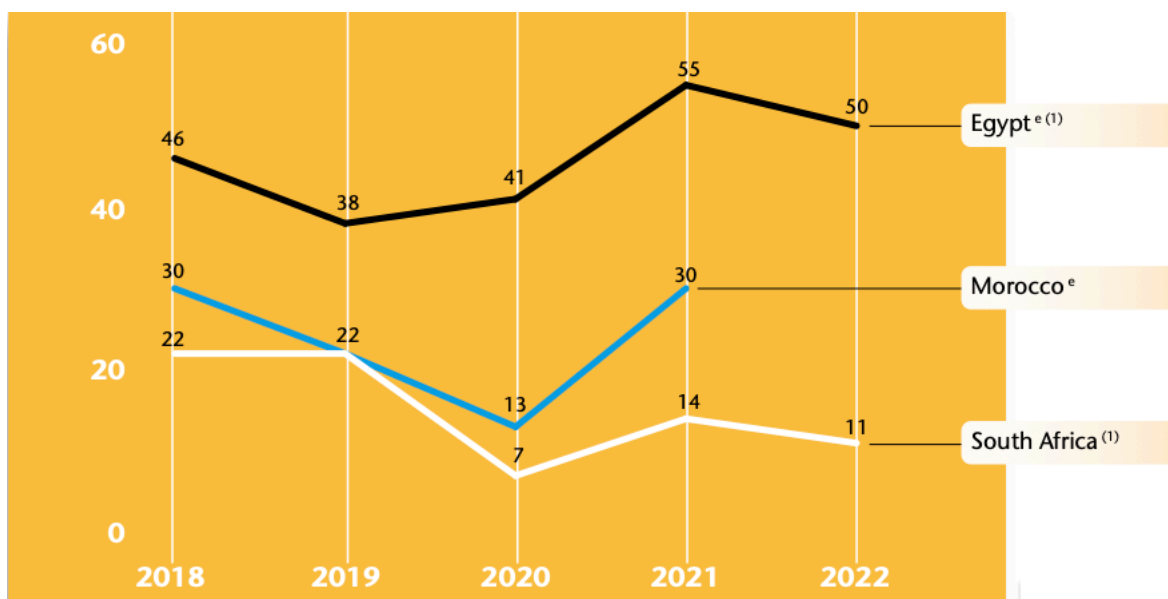
zdroj: Focus 2023, World Film Market Trends, EAO

Počet vyrobených celovečerných filmov vo vybraných krajinách MENA a Afriky

2018 - 2022

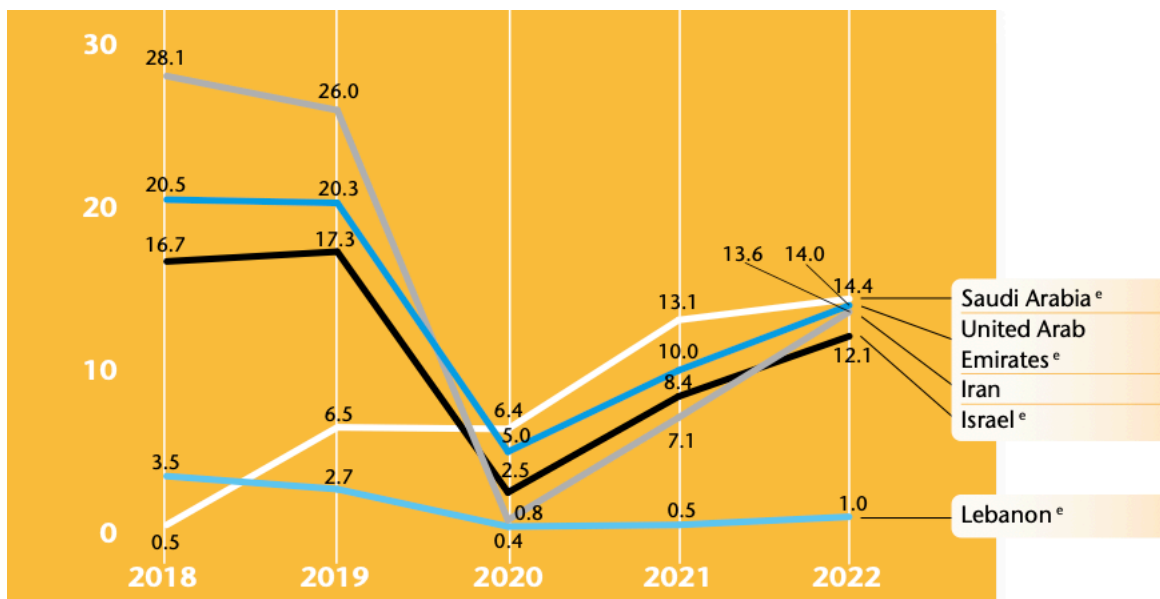
zdroj: Focus 2023, World Film Market Trends, EAO

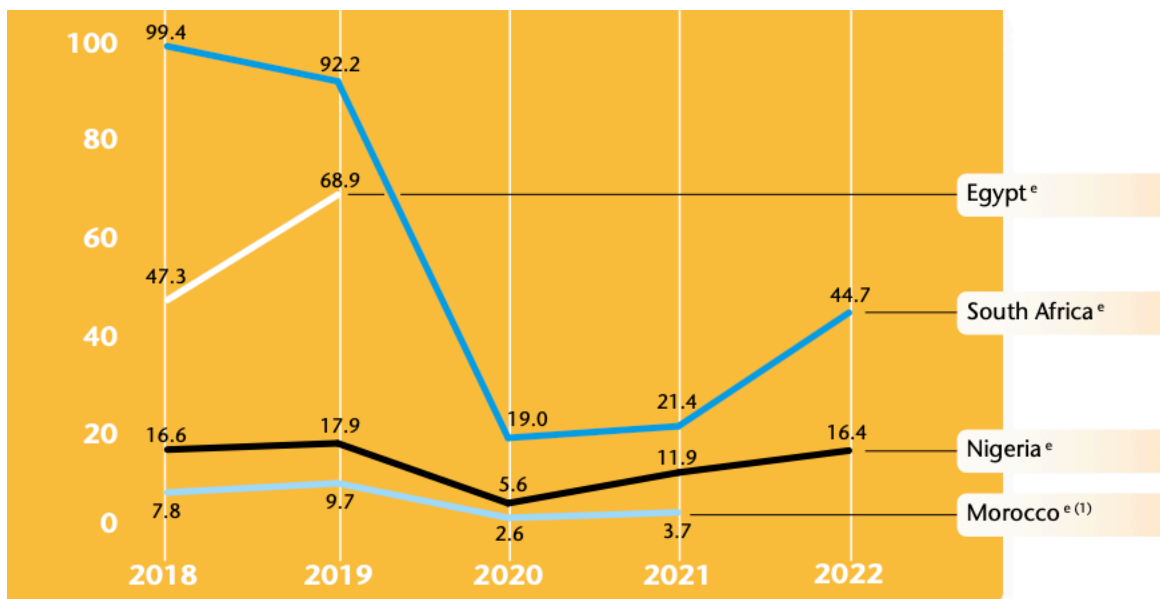
zdroj: Focus 2023, World Film Market Trends, EAO

Hrubé tržby vo vybraných krajinách MENA a Afriky

2018 - 2022

zdroj: Focus 2023, World Film Market Trends, EAO

zdroj: Focus 2023, World Film Market Trends, EAO

2.3 Postkoloniálne vplyvy v mimoeurópskych koprodukciami

Koprodukcie medzi Európou a regiónom Blízkeho východu a Afriky môžu byť prínosom pre medzikultúrnu spoluprácu. Môže sa tu však prejavovať aj postkoloniálne tendencie. Tieto tendencie nie sú jednotné vo všetkých spoluprákach, sú zložité a mnohotvárne a odrážajú historické a súčasné vzťahy.

Závislosť od európskych fondov a európskej distribúcie

Spolupráca s európskymi producentmi často poskytuje prístup k financovaniu, a distribúcii. Tieto partnerstvá však môžu viesť k nerovnováhe síl, keď má európsky partner väčšiu kontrolu nad kľúčovými rozhodnutiami, ako sú scenár, obsadenie a marketing, ktoré nemusia úplne zodpovedať miestnej realite. Mnohí africkí a arabskí tvorcovia sa spoliehajú na granty, a financovanie z európskych krajín alebo medzinárodných organizácií so sídlom v Európe. Toto financovanie môže uľahčiť produkciu, ale môže tiež ovplyvniť obsah, smerovanie a štýl filmov, aby sa prispôbili európskemu vkusu, hodnotám alebo politickým záujmom.

Ekonomická závislosť môže viesť k autocenzúre alebo strategickému prispôbeniu sa európskemu vnímaniu. Filmoví tvorcovia sa môžu cítiť pod tlakom, aby sa vyhýbali témam alebo perspektívam, ktoré by mohli byť kontroverzné alebo neatraktívne pre európske fondy, alebo divákov.

Aby sa filmy dostali k širšiemu publiku, musia sa zapojiť do európskych distribučných štruktúr. Táto závislosť môže viesť k zameraniu sa na obsah, ktorý oslovuje európske publikum, čo môže marginalizovať pohľady, ktoré nezapadajú do západného diskurzu. Veľké európske filmové festivaly často slúžia ako dôležité platformy pre zviditeľnenie, distribučné príležitosti a kritické uznanie afrických a arabských filmov. Výberové kritériá a vkus týchto festivalov však môžu ovplyvniť to, aké typy filmov sa produkujú a propagujú.

Kultúrna reprezentácia a tvorivý vplyv

Môže sa vyskytnúť tendencia zobrazovať kultúry, históriu alebo sociálne problémy Blízkeho východu a Afriky eurocentrickou optikou a redukovať a exotizovať komplexnú realitu na stereotypy. Taktiež vplyv európskych labov a partnerov na scenár, a vizuálny štýl sa môže prispôbiť európskym filmovým konvenciám.⁵⁹

Etické a politické aspekty

Koprodukcie môžu niekedy uprednostňovať naratívy, ktoré sú v súlade s európskymi politickými záujmami alebo predsudkami, čo vedie k zjednodušenému alebo jednostrannému zobrazeniu citlivých tém, ako sú konflikty, postkoloniálne boje alebo kultúrne zvyklosti. Spôsob, akým sa v rámci koprodukcí spomína, zobrazuje alebo využíva koloniálna história, môže tiež odrážať postkoloniálne napätie.

⁵⁹ PONZANESI, Sandra a Marguerite WALLER. *Postcolonial Cinema Studies. USA and Canada*: Routledge, 2012. ISBN 978-0-415-78228-9.

Tabuľka vybraných úspešných koprodukčných filmov

Rok	Krajina(y)	Názov filmu	Festival, Nominácia	Ocenenie(a)
2010	Izrael, Nemecko	Libanon	Benátky	Zlatý lev
2011	Irán, Francúzsko	The Separation	Berlínale, Oscar	Zlatý medved, Najlepší film
2012	Egypt, Nemecko	In the Last Days of the City	Berlínale	Cena Caligari
2013	Senegal, Francúzsko	Tey (Today)	FESPACO	Étalon d'Or de Yennenga
2013	Egypt, Veľká Británia, USA	The Square	Sundance, TIFF, Oscar	Audience Award: World Cinema, Cena publika za dokument
2013	Jordánia, Spojené arabské emiráty, Nemecko	Theeb	Venice, TIFF	BAFTA Award for Outstanding Debut
2014	Mauritánia, Francúzsko	Timbuktu	Cannes, Cézarm Oscar	Cena ekumenickej poroty, Najlepší celovečerný film a Najlepší režisér
2014	Etiópia, Nemecko	Difret	Sundance	Cena publika
2014	Maroko, Nemecko	A Short Film About Fear	Locarno	
2015	Francúzsko, Turecko	Winter Sleep	Cannes	Palme d'Or
2015	Maroko, Belgicko	Much Loved	Cannes, Quinzaine des réalisateurs	
2015	Tunisko, Belgicko	Hedi	Berlínale	Najlepší prvý film
2015	Maroko, Francúzsko	Fevers	FESPACO	Étalon d'Or de Yennenga
2015	Maroko, Francúzsko	The Blind Orchestra	Kartážsky filmový festival	Zlatý Tanit
2016	Irán, Francúzsko	The Salesman	Cannes, Oscar	Najlepší herec, Najlepší scenár & Najlepší cudzojazyčný film
2016	Tunisko, Belgicko, Francúzsko	Inhebbek Hedi	Berlínale	Berlínale: Najlepší prvý film, Strieborný medved za herca
2016	Tunisko, Francúzsko	Zaineb Hates the Snow	Kartážsky filmový festival	Zlatý Tanit
2017	Senegal, Francúzsko, Belgicko, Nemecko, Libanon	Félicité	FESPACO & Berlínale	Étalon d'Or de Yennenga, Strieborný medved - Veľká cena poroty
2017	Izrael, Francúzsko, Nemecko	Foxtrof	Benátky	Strieborný lev - Veľká cena poroty
2017	Libanon, Francúzsko, USA	Capernaum	Cannes, Oscar	
2017	Maroko, Francúzsko	Razzia	TIFF, Locarno	
2017	Palestína, Nemecko, Holandsko	Wajib	Dubaj	Cena Muhr za najlepší celovečerný film
2017	Senegal, Francúzsko, Belgicko	Félicité	Berlínale, FESCAPO	Veľká cena poroty, Étalon d'Or
2017	Juhoafrická rep., Francúzsko, Holandsko, Finsko	Winnie	Sundance	Cena za réžiu
2017	Tunisko, Francúzsko	Beauty and the Dogs	Cannes, Un Certain Regards	
2017	Sweden, Dánsko, Nemecko, Egypt	The Nile Hilton Incident	Sundance	Cena poroty
2017	Libanon, Francúzsko	Insult	Benátky, Oscar	
2018	Juhoafrická rep., Nemecko	Sew the Winter to My Skin	TIFF	TIFF
2018	Egypt, Nemecko	Yomeddine	Cannes	
2018	Juhoafrická republika, Nemecko	Sew the Winter to My Skin	TIFF	
2018	Irán, Francúzsko	3 Faces	KVIFF	
2018	Egypt, Austrália, USA	Yomeddine	Cannes	
2019	Senegal, Francúzsko, Belgicko	Atlantics	Cannes	Cannes Grand Prix
2019	Rwanda, Belgicko, Francúzsko	The Mercy of the Jungle	FESPACO	Étalon d'Or de Yennenga
2019	Tunisko, Belgicko, Francúzsko	Noura's Dream	Kartážsky filmový festival	Zlatý Tanit
2019	Maroko, Francúzsko, Belgicko	Adam	Cannes, Un Certain Regard	Najlepší scenár
2019	Maroko, Francúzsko, Katar	The Miracle of the Unknown Saint	Cannes, Un Certain Regard	
2020	Alžírsko, Francúzsko, Belgicko, Katar	Papicha	César	Najlepší debutový film, Najlepšia nováčka
2020	Pobrežie Slonoviny, Senegal, Francúzsko	Night of the Kings	TIFF	TIFF Amplify Voices Award
2020	DR Kongo, Francúzsko	Downstream to Kinshasa	TIFF	TIFF Amplify Voices Award, Honorable Mention
2020	Irán, Nemecko, Česká republika	There is No Evil	Berlínale	Zlatý medved na Berlínale
2020	Pobrežie Slonoviny, Senegal	Night of the Kings	TIFF	Amplify Voices Award
2020	Alžírsko, Francúzsko, Belgicko, Katar	Papicha	César	Najlepší prvý celovečerný film, Najlepší ženský debut
2020	Pobrežie Slonoviny, Senegal, Francúzsko, Kanada	Night of the Kings	TIFF	Amplify Voices Award
2020	Demokratická republika Kongo, Francúzsko, Belgicko	Downstream to Kinshasa	TIFF	Amplify Voices Award, Čestné uznanie
2020	Lesotho, Juhoafrická rep., Taliansko, USA	This is Not a Burial, It's a Resurrection	Sundance	Svetové kino Dramatický Špeciálna cena poroty za vizionársku tvorbu
2020	Tunisko, Francúzsko, Belgicko, Nemecko	The Man Who Sold His Skin	Benátky	Najlepší herec
2020	Iran, Francúzsko	Ballad of a White Cow	Berlínale	Zvláštne uznanie
2021	Iran, Francúzsko	Hit the Road	Cannes, Rotterdam	
2021	Libanon, Belgicko	Sea Ahead	Cannes, Quinzaine des Réalisateurs	
2021	Canada, Libanon, Francúzsko	Memory Box	Berlínale	
2021	Chad, Francúzsko, Belgicko	Lingui, the Sacred Bonds	Cannes, Un Certain Regard, TIFF	
2021	Libanon, Francie, Španielsko, Švédsko, Dánsko, Norsko, Katar	Costa Brava, Libanon	Venice Film Festival	
2022	Egypt, Francúzsko, Sweden	Boy from Heaven	Cannes	Najlepší scenár
2022	Dánsko, Nemecko, Švédsko, Francúzsko	Holy Spider	Cannes	Najlepšia herečka
2022	Maroko, Francúzsko	The Blue Caftan	Cannes, Un Certain Regard	
2022	Francúzsko, Nemecko, USA, Tunisko	Harka	Cannes, Un Certain Regard	
2023	Francúzsko, Saudská Arábia, Nemecko, Tunisko	Four Daughters	Cannes	
2023	Libanon, Nemecko	Dancing on the Edge of the Volcano	Karlovy Vary	Zvláštne uznanie
2023	Palestína, Nemecko, Francúzsko, Cyprus, Katar	Mediterranean Fever	Cannes, Un Certain Regard	Cena za najlepší scenár
2023	Sudan, Egypt, Nemecko, Francúzsko, Saudská Arábia, Švédsko	Goodbye Julia	Cannes, Un Certain Regard	
2023	Maroko, Francúzsko, Belgicko	Les Meutes	Cannes, Un Certain Regard	Cena poroty
2023	Maroko, Egypt, Saudská Arábia, Katar	The Mother of All Lies	Cannes, Un Certain Regard	Najlepšia réžia
2023	Senegal, Francúzsko, Mali	Banel & Adama	Cannes	
2023	Belgicko, Holandsko, DR Kongo, Francúzsko, Juhoafrická rep.	Augure	Cannes, Un Certain Regard	
2023	Jordan, Francúzsko, Saudská Arábia, Katar	Inshallah A Boy	Cannes, Un Certain Regard, TIFF	

zdroj: vlastné spracovanie

3 SÚČASNÉ MOŽNOSTI INTERAKCIE A SPOLUPRÁCE

3.1 Hľadanie látky a vývoj

Aj keď vo veľa prípadoch sa producenti dostávajú k látkam cez osobné kontakty, českí producenti majú možnosť sternúť sa s arabskými a africkými projektami, prostredníctvom rôznych platforiem.

Identifikujem nasledujúce platformy:

- Filmové Festivaly a ich industry programy
- Koprodukčné a pitching fóra, ktoré sú často súčasťou festivalov
- Medzinárodné workshopy

Filmové Festivaly

Filmové festivaly zohrávajú kľúčovú úlohu pri propagácii kinematografie MENA a Afriky v rámci regiónu aj na medzinárodnej úrovni. Taktiež slúžia ako platformy, kde môžu producenti nadväzovať kontakty, objavovať nové talenty a diskutovať o potenciálnej spolupráci. Na mnohých medzinárodných filmových festivaloch sa konajú špeciálne fóra, workshopy a pitchingy, ktoré sú určené na stretávanie producentov, režisérov a ďalších aktérov so záujmom o koprodukciiu.

Európske filmové festivaly

Medzi najvýznamnejšie medzinárodné festivaly v Európe, kde je možné stretnúť projekty z regiónu MENA a Afrika a ktoré sú dostupné pre českého producenta patria festivaly medzi ktorých dlhodobé ciele patrí propagácia svetovej kinematografie. Sú to najmä festivaly v Cannes, Berlinale, či Benátky, o čom svedčia aj ich tohtoročné lineupy. Následne som vybrala niekoľko európskych festivalov, ktoré okrem toho, že filmy z týchto regiónov výrazne programujú, majú taktiež v rámci festivalu iniciatívy na ich podporu.

Filmový Festival Cannes

Filmový festival v Cannes podporuje filmy z MENA a Afriky. Na 76. ročníku festivalu sa predstavilo niekoľko filmov a filmových tvorcov spojených s Afrikou ako kedykoľvek predtým, a to výberom z Tuniska, Senegalu, Alžírka, Maroka, Sudánu a

Kamerunu.⁶⁰ Súčasťou festivalu bola tento rok tiež konferencia s názvom “*MENA 360: Accessing the Largest Untapped Market in the World*“.⁶² Okrem toho boli do programu festivalu zaradené projekty z regiónu MENA financované Saudskou Arábiou.⁶³

Filmový Festival Berlinale

Medzinárodný filmový festival v Berlíne (Berlinale) je známy svojou podporou filmov z regiónu MENA a Afriky. Prostredníctvom iniciatívy World Cinema Fund - WCF Berlinale ponúka finančné prostriedky a koprodukčné príležitosti. Závazok festivalu prezentovať a podporovať rozmanité hlasy sa prejavuje aj v jeho programe, kde sa filmy z krajín MENA a Afriky často tešia výraznému zviditeľneniu.⁶⁴ Vrámci Berlinále sa konajú aj Berlinale Talents a European Film Market, ktoré sú taktiež otvorené účasti projektov a tvorcov z tohoto regiónu.

Filmový Festival Locarno

Filmový festival v Locarne, jeden z najstarších a najuznávanejších filmových festivalov na svete, sa neustále snaží prezentovať rôznorodé a nedostatočne zastúpené hlasy v kinematografii, vrátane tých z regiónu MENA a Afriky. Uvádza diela z krajín ako Tunisko, Egypt, Maroko, Južná Afrika, či Senegal. Program Locarno Industry Academy sa nedávno rozšíril do Afriky.⁶⁵ Locarnská iniciatíva Open Doors, ktorá je súčasťou Locarno Pro, sa zameriava najmä na podporu filmárov z regiónov s obmedzenou filmovou infraštruktúrou. V minulosti sa Open Doors iniciatíva venovala rôznym krajinám Afriky a regiónu Blízkeho východu a Afriky, pričom vybraným projektom a filmovým tvorcom ponúkala finančnú podporu, možnosti nadväzovania kontaktov a medzinárodnú prezentáciu. Open Doors spolupracuje taktiež s fondom Vision Sud Est, ktorý ma za cieľ poskytnúť finančné prostriedky, príležitosti na nadväzovanie kontaktov a zviditeľnenie filmárov z krajín globálneho Juhu.

Filmový Festival Rotterdam

Medzinárodný filmový festival v Rotterdame (IFFR), ktorý sa každoročne koná v Holandsku, slúži ako kľúčová platforma pre nezávislú a inovatívnu kinematografiu z celého

⁶¹ CNN STAFF. Cannes 2023 is a showcase for African cinema [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2023/05/22/style/cannes-2023-africa-showcase-spc-intl/index.html>

⁶² Cannes Conference to Shine Spotlight on the Entire Arabic-Speaking Region of MENA [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://www.marchedufilm.com/news/cannes-conference-to-shine-spotlight-on-the-entire-arabic-speaking-region-of-mena/>

⁶³ MEKKAOUI, Meeran. Cannes 2023: Saudi-funded Projects Shine in Lineup of MENA Films [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://www.gqmiddleeast.com/features/cannes-2023-saudi-projects-mena-films>

⁶⁴ LEVINE, Sydney. MENA (Middle East and North Africa) at the Berlinale [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://blogs.sydneybuzz.com/mena-middle-east-and-north-africa-at-the-berlinale-f39442e4b3ce>

⁶⁵ VIVARELLI, Nick. Locarno Film Festival Expands Industry Academy Program to Africa [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://variety.com/2021/film/global/locarno-festival-expands-industry-academy-program-to-africa-1234955479/>
<https://blogs.sydneybuzz.com/mena-middle-east-and-north-africa-at-the-berlinale-f39442e4b3ce>

sveta vrátane filmov z MENA a subsaharskej Afriky. Prostredníctvom rôznych iniciatív, ako je napríklad Fond Huberta Balsa, ktorý poskytuje granty filmárom z rozvojových krajín, festival poskytuje dôležitú finančnú podporu projektom, ktoré by inak mali problémy s financovaním a medzinárodnou distribúciou. Festival tiež uľahčuje prostredníctvom industry programu IFFR Pro a koprodukčného marketu CineMart koprodukčné príležitosti, čím umožňuje tvorcom z Blízkeho východu a Afriky spolupracovať s európskymi producentmi a získať tak prístup k širším trhom a ďalším zdrojom. Okrem toho filmy z týchto regiónov často získavajú významné umiestnenie v hlavnom programe festivalu, čím sa neoceniteľne dostávajú do povedomia medzinárodného publika, kritikov a potenciálnych distribútorov. Tento rok napríklad vyhrala hlavnú cenu kamerúnska režisérka Cyrielle Raingou so svojím filmom Spektrum Boko Haram.⁶⁶

Filmový Festival Karlovy Vary

Medzinárodný filmový festival v Karlových Varoch je pre českých producentov najdostupnejší. Festival v programe každoročne ponúka arabské tituly, v posledných ročníkoch nechýbajú ani tituly africké. Tento rok KVIFF uviedli v hlavne súťaži libanonský dokument Dancing on the edge of a Volcano, ktorý získal od poroty ocenenie Zvláštne uznanie.⁶⁷ Čo je však pre českých producentov zaujímavejšie je, že arabské projekty môžu stretnúť vrámci industry programu, konkrétne vrámci programu Eastern Promises, vrámci ktorého sa prezentujú potenciálnym partnerom projekty v postprodukcii. Primárne zameranie programu je na krajiny strednej a východnej Európy a Blízkeho východu. Tento rok sa napríklad programu zúčastnil egyptský a libanonský projekt.

Filmový Festival Tessaloniki

Súčasťou festivalu je Crossroads koprodukčné fórum. Na tomto koprodukčnom fóre sa predstavujú filmy juhovýchodnej Európy, ale taktiež Blízkeho východu, Čierneho mora a širšieho stredomorského regiónu. V minulosti sa tu predstavil napríklad jordánsky projekt Inshallah a Boy, ktorý mal tento rok premiéru v Cannes. Je tu možné vyhrať rôzne ceny. Finančné ceny sa nepohybujú vo veľkých čiastkách 10 000 EUR. Vecné ceny sú napríklad účasť na Script 2 Film Workshops scholarship, EAVE Marketing Workshop Scholarship, The Producers' Network of the Cannes FF Free accreditation v hodnote., selekcia na Sofia Meeting.

⁶⁶ HUDSON, David. Rotterdam 2023 Awards [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://variety.com/2021/film/global/locarno-festival-expands-industry-academy-program-to-africa-1234955479/> <https://blogs.sydneybuzz.com/mena-middle-east-and-north-africa-at-the-berlinale-f39442e4b3ce>

⁶⁷ The Crystal Globe goes to Blaga's Lessons at the 57th KVIFF. Birth won the Proxima Competition [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://www.kviff.com/en/news/4600-the-crystal-globe-goes-to-blagas-lessons-at-the-57th-kviff-birth-won-the-proxima-competition>

Filmový Festival Sarajevo

CineLink Industry Days je industry sekcia Sajarevského filmového festivalu, v rámci ktorého prebieha koprodukčný market. Výber sa tradične zameriava na juhovýchodnú Európu, ale posledné roky je otvorený aj pre projekty z kaukazského regiónu. Okrem toho sa predstavujú aj projekty v spolupráci s Doha Film Institute, a Arab Fund for Arts & Culture (AFAC). Taktiež sekcia CineLink Work in Progress je otvorená aj projektom zo severoafrických a blízkovýchodných krajín ležiacich okolo Stredozemného mora.⁶⁸ Pre Českého producenta to znamená, že je to opäť platforma kde sa môže s týmito projektami stretnúť prípadne ak sám takýto projekt produkuje súťaží o zaujímavé ceny.

Arabské filmové festivaly

Podujatia ako Medzinárodný filmový festival v Káhire, El Gouna, Red Sea, či Medzinárodný filmový festival v Marrákeši, a Kartágu slúžia ako platformy na prezentáciu regionálnych filmov a podporu medzikultúrnej spolupráce. Tieto festivaly uľahčujú nadväzovanie kontaktov medzi filmovými tvorcami a profesionálmi z filmového priemyslu, podporujú spoluprácu a možnosti koprodukcie.

Filmový Festival Káhira

Dlhoročná história, medzinárodné uznanie a industry program robia z Káhirského filmového festivalu relevantnú platformu taktiež pre európskych producentov, kde môžu, nadviazať kontakty a medzikultúrnu spoluprácu. Je jedným z 15 festivalov, ktorým Medzinárodná federácia asociácií filmových producentov FIAPF udelila status kategórie "A".

Medzinárodný filmový festival v Káhire má svoj industry program s názvom Cairo Industry Days. Program zahŕňa industry panely, filmové, televízne a koprodukčné fórum pre celovečerné filmy vo vývoji a postprodukcii. V rámci Cairo Industry Days sa koná Cairo Film Connection, čo je koprodukčné a pitching forum, na ktorom sa stretávajú medzinárodní producenti, financieri, distribútori a sales agenti, aby sa prepojili s arabskými filmovými tvorcami. Produkčná spoločnosť ktorá projekt prihlasuje nemusí byť arabského pôvodu. Platformy sa teda môže zúčastniť aj český producent pokiaľ spolupracuje s arabským, alebo africkým režisérom. Okrem toho porota zložená z filmových profesionálov vyberie projekty, ktoré môžu získať peňažné a vecné ceny.

⁶⁸ krajiny Blízkeho východu a Afriky ktoré obmýva stredozemné more vytvárajú spolu s európskymi krajinami skupinu stredozemných krajín. Sú to predovšetkým štáty Egypt, Izrael, Libanon, Sýria, Turecko, Grécko, Albánsko, Čierna Hora, Chorvátsko, Slovinsko, Taliansko, Francúzsko, Španielsko, Maroko, Alžírsko, Tunisko, Líbya a stredomorské ostrovy Cyprus, Kréta, Malta. Existuje niekoľko iniciatív, ktoré sa špeciálne sústredia na túto skupinu.

Filmový Festival El Gouna

Jedným z cieľov filmového festivalu El Gouna v Egypte je podpora kultúrnej spolupráce. To napomáha k hlbšiemu pochopeniu a oceneniu európskej kinematografie v arabskom svete a naopak, čo prispieva k rozmanitejšiemu a prepojenejšiemu globálnemu filmovému prostrediu.

Filmový festival má tiež svoju industry časť CineGouna v rámci ktorej prebiehajú networking eventy, masterclasses, workshopy, a diskusie. Prezentujú sa tu taktiež projekty vo vývoji a v postprodukcii. Platforma tiež poskytuje peňažné ceny a ocenenia, pričom 13 projektom vo vývoji a siedmim filmom v postprodukcii boli v minulosti udelené ceny v celkovej hodnote 300 000 USD.⁶⁹ Jeden z producentov projektu však musí byť arabského pôvodu.

Filmový Festival Red Sea

Medzinárodný filmový festival Red Sea v Džidde v Saudskej Arábii, je zameraný na prezentáciu regionálnej, ale aj medzinárodnej kinematografie. Festival, ktorý vznikol ako súčasť širších iniciatív Saudskej Arábie v oblasti kultúrnej transformácie a diverzifikácie, získava finančné prostriedky z rôznych verejných a súkromných zdrojov. Saudskoarabská vláda zohráva významnú úlohu pri financovaní podujatia v rámci svojho úsilia o podporu miestneho filmového priemyslu a podporu kultúrnej spolupráce. Festival tiež spolupracuje s medzinárodnými organizáciami. Filmový festival Red Sea, poskytuje platformu pre filmových tvorcov z Blízkeho východu a zo zahraničia, a predstavuje krok v rámci rastúcej kultúrnej otvorenosti a umeleckých ambícií v regióne. Na festival je pozvaných množstvo industry profesionálov a Ačkových hviezd .

V rámci festivalu prebieha taktiež industry platforma Red Sea Souk, ktorého cieľ je podporiť medzinárodnú koprodukciiu a objaviť nové talent. Prezentujú sa tu projekty v sekciách Project Market a WIP showcase. Projekty musia byť režírované režisérom s národnosťou z krajín MENA, alebo Afriky. Na národnosti produkčnej firmy nezáleží. Všetky projekty súťažia o peňažné ceny v hodnote 30 000 dolárov na postprodukciiu, 35 000 dollárov na vývoj až 100 000 dolárov na produkciu. V rámci industry platformy prebiehajú taktiež panely, talky, one-to-one meetings, networking sessions.

Ďalší zaujímavý program, ktorý Red Sea Festival ponúka je the Red Sea Labs v spolupráci s TorinoFilmLab. Jedná sa o 10 mesačný intenzívny program, v 4 sessions. Je zameraný na vývoj scenára, ale aj na celý packaging projektu – production, financing, sales

⁶⁹ GFF's CineGouna Platform calls for film submissions for 2023 edition [online]. [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: <https://www.broadcastprome.com/news/gffs-cinegouna-platform-calls-for-film-submissions-for-2023-edition/>

a marketing. Výhoda tohto programu je, že všetky náklady na workshop a participáciu sú hrazené. Platí tu stále rovnaké pravidlo a to, že je hlavné aby režisér bol arabského/afrického pôvodu, producent môže byť medzinárodný. Program vrcholí počas festival. Red Sea, kde sú dva projekty ocenené 100 000 USD.

Filmový Festival Kartágo

Ďalší významný festival je Festival v tunisko meste Kartágo. Filmový festival v Kartágu je každoročné podujatie, ktoré oslavuje kinematografiu z Tuniska, arabského sveta ako aj svetovú kinematografiu. Festival sa koná od roku 1966 a podporuje ho tuniské ministerstvo kultúry a Národné centrum pre kinematografiu. Na festivale sa uvádza rozmanitý výber filmov. V uplynulých rokoch festival predstavil workshopy, master networking sessions s cieľom lepšie podporiť filmových tvorcov.

V rámci festivalu tu prebieha industry program Carthage Pro, v rámci ktorého taktiež prebieha platforma kde sa prezentujú projekty vo vývoji (Chabaka), a projekty v postprodukcii (Takmil). V rámci týchto platforiem sa dajú taktiež získať peňažné ceny v hodnote asi 5 000 až 10 000 USD. V tomto prípade však musí byť producent aj režisér arabského pôvodu. Tunisko ako jedna z mála arabských krajín má aj filmový fond, ktorý sa taktiež podieľa na peňažných cenách. Tunisko je celkovo ovplyvnené Francúzskom, a jedným z hlavných partnerov je International Organization of the Francophonie.⁷⁰

Filmový Festival Marakeš

Medzinárodný Filmový Festival Marakéši bol založený v roku 2001 sa a stal jedným z najväčších podujatí venovaných marockej a arabskej kinematografii. Okrem toho je súčasťou festivalu aj svetová kinematografia.

Súčasťou festivalu je Atlas Workshop, ktorý ponúka industry platformu, v rámci ktorej prebiehajú panely, diskusie a workshopy a program pre projekty vo vývoji a v postprodukcii, a mentoring prostredníctvom konzultácií prispôbeným individuálnym potrebám projektu, od fázy vývoja scenára, cez produkciu až po sales. V rámci programu prebieha taktiež pitching a koprodukčné fórum, kde zúčastnené projekty súťažia o ceny v hodnote 15 000 EUR, ďalšiu v hodnote 10 000 EUR a dve v hodnote 5 000 EUR. V prípade výberu do programu je účasť bezplatná. Do programu sa môže prihlásiť aj český producent pokiaľ je projekt režírovaný režisérom z regiónu MENA alebo Afrika.

⁷⁰ Medzinárodná organizácia frankofónie (OIF) je celosvetová organizácia zastupujúca krajiny a regióny, v ktorých sa hovorí francúzskym jazykom alebo má francúzština kultúrny vplyv. Podporuje spoluprácu medzi svojimi 88 členskými štátmi a vládami v oblastiach, ako je kultúra, kinematografia, či vzdelávanie a hospodárstvo. Cieľom OIF je tiež celosvetovo šíriť francúzsky jazyk a frankofónne hodnoty.

Arabské festivaly v Európe

Najväčší festival arabského filmu v Európe je Malmo Arab Film Festival. Ponúka taktiež pitching fórum pre projekty vo vývoji a peňažne ceny. Známy je tiež The Arab Film Festival Rotterdam.

Africké filmové festivaly

Africké filmové festivaly, ako napríklad FESPACO v Burkine Faso a Medzinárodný filmový festival v Durbane v Južnej Afrike, sú platformy, ktoré sa sústredia na filmy z kontinentu. Tieto festivaly boli založené s cieľom propagovať afrických tvorcov a poskytujú príležitosti na nadväzovanie kontaktov pre profesionálov z filmového priemyslu a bránu pre africké filmy k miestnemu aj medzinárodnému publiku.

Durban Film Festival

Medzinárodný filmový festival v Durbane je všeobecne považovaný za jeden z popredných filmových festivalov na africkom kontinente. Festival bol založený v roku 1979 a predstavuje filmy juhoafrickej, africkej a medzinárodnej kinematografie. Slúži ako strategická platforma na podporu rozvoja afrického filmového priemyslu. Okrem premietania filmov festival ponúka workshopy pre filmových tvorcov, industry semináre, diskusné fóra. Na festivale sa koná aj Talent Campus Durban a koprodukčný trh Durban FilmMart. DIFF poskytuje cennú platformu na prezentáciu rôznorodých filmov a podporu rozvoja africkej kinematografie.

FESPACO

Panafrický filmový a televízny festival v Ouagadougou (FESPACO) je podujatie, ktoré sa koná každé dva roky v hlavnom meste Burkiny Faso, Ouagadougou. FESPACO bol založený v roku 1969 a je známy ako najväčší africký filmový festival, ktorý predstavuje tvorbu afrických filmárov a poskytuje platformu pre rozvoj africkej kinematografie. V rámci industry programu sa konajú workshopy, panelové diskusie a fóra, na ktorých sa stretávajú filmoví tvorcovia, producenti, distribútori a ďalší kľúčoví aktéri, aby diskutovali o výzvach, príležitostiach a trendoch v africkej kinematografii. V rámci festivalu sa ďalej koná MICA (Medzinárodný africký filmový a televízny trh).

Workshopy a laby

Vývojové workshopy a laby sú platformy, kde je možné pracovať dlhodobejšie na svojom projekte. Väčšinou sa jedná o komplexnú prácu nad scenárom, ale aj nad produkčnou, marketingovou a distribučnou stratégiou. Existuje niekoľko takýchto programov, ktoré sú

otvorené výlučne filmovým profesionálom z regiónu, ako napríklad Ouaga Film Lab pre výlučné afrických tvorcov v Burkine Faso. Existujú však aj regionálne programy na ktoré majú prístu európski producenti a naopak. Program špeciálne pre arabských a afrických tvorcov je napríklad spomínaný Red Sea Lab. Ďalej sú tu laby ktoré sú určené najmä pre projekty z oblasti Stredozemného mora ako je MFI Script 2 Film workshop, alebo Meditalents. Pre afrických producentov existuje workshop Indaba, ktorý je otvorený aj neafrickým producentom, ktorí majú záujem s týmto regiónom korpdukovať. Európske workshopy ako EURODOC, Midopoint, či TorinoLab sú taktiež otvorené projektom z tohoto regiónu. V niektorých je však podmienka aby bol film producent európsky, alebo režisér minimálne európsky rezident.

3.2 Financovanie

Financovanie mimoeurópskych koprodukcí zahŕňa komplexnú kombináciu verejných prostriedkov, súkromných investícií z viacerých krajín a medzinárodnej podpory.

Verejné financovanie môže zahŕňať národné filmové fondy, regionálne fondy a granty medzinárodných organizácií, ako sú granty Európskej únie ako je MEDIA.

Okrem verejných prostriedkov zohráva významnú úlohu aj súkromné financovanie. Môže ísť o investície súkromných spoločností, presales a dohody s distribútormi, televíziami, či VOD platformami.

Pri koprodukciami s krajinami globálneho Juhu, ako sú krajiny Afriky alebo MENA, sa rôzne medzinárodné fondy zameriavajú špeciálne na podporu kinematografie v týchto regiónoch. Príkladom je World Cinema Fund (iniciovaný MFF Berlinale) a Fond Huberta Balsa (iniciovaný MFF Rotterdam), alebo Blue Ice Doc Fund (iniciovaný Hot Docs) ktoré poskytujú finančné prostriedky špeciálne pre projekty z Afriky, Latinskej Ameriky, Blízkeho východu a niektorých krajín Ázie.

Ďalej je možné žiadať o špecializované granty na podporu výroby arabských a afrických filmov. U mnoho týchto grantov nieje podmienka národnosti produkčnej spoločnosti, ktorá žiada grant. O tieto granty teda môže žiadať aj český producent.

Fondy MENA a Afrika

Situácia filmových fondov v krajinách regiónu MENA a v Afrike sa výrazne líši a odráža rôzne hospodárske, politické a kultúrne kontexty. Oba regióny čelia výzvam, medzi ktoré patria

obmedzené možnosti domáceho financovania, a politická cenzúra, ktorá je naviazaná na štátne financovanie.

Niektoré krajiny, ako napríklad Maroko, majú relatívne etablovaný národný filmový priemysel podporovaný z verejných zdrojov. Napríklad Marocké filmové centrum (CCM) je verejná inštitúcia, ktorá významne podporuje národnú kinematografiu. Vlastné filmové fondy majú tiež Tunisko, alebo Jordánsko. Špecifická situácia je v Libanone, kde poriadne nikdy nefungoval štátny fond, a preto sa tam producenti vždy museli vynásť po svojom. Tento rok na popud Libanonských producentov vznikol jednoročný fond s podporou EU.⁷¹

V iných krajinách, kde sú politické alebo hospodárske podmienky náročné, ako napríklad v Sýrii alebo Jemene, je filmová tvorba úplne závislá od financovania zo strany medzinárodných mimovládnych organizácií a zahraničných partnerov. Okrem toho sa ako významní aktéri objavili novšie iniciatívy, ako napríklad Filmový Inštitút v katarskej Dohe, ktorý poskytuje finančné prostriedky a podporu filmovým tvorcom v celom arabskom svete, alebo saudský filmový fond Red Sea.

V Afrike je situácia v oblasti financovania filmov rovnako rozmanitá. Niektoré krajiny, ako napríklad Južná Afrika a Nigéria (Nollywood), majú pomerne silný národný filmový priemysel, ktorý je vo veľkej miere poháňaný súkromnými investíciami. Južná Afrika má National Film and Video Foundation (NFVF), ktorá zohráva významnú úlohu pri financovaní miestnych produkcií.

Mnohé iné africké krajiny však majú menej rozvinutú infraštruktúru na financovanie filmov. V týchto podmienkach sa producenti často spoliehajú na medzinárodné granty a koprodukčné príležitosti.

DOHA Film Institute

Filmový inštitút v Dohe (DFI) je významná kultúrna organizácia so sídlom v katarskej Dohe, ktorej poslaním je rozvíjať filmový priemysel na lokálnej úrovni, ako aj v širšom regióne MENA. Jeho hlavným cieľom je vytvoriť živú a udržateľnú filmovú kultúru, ktorá odráža rozmanité hlasy regiónu, a prostredníctvom kinematografie podporovať globálne a sociálne porozumenie.⁷² DFI má taktiež programy na vzdelávanie, pričom začínajúci filmoví tvorcovia majú k dispozícii celý rad vzdelávacích programov, workshopov, labov a master classes. Okrem vzdelávacích aktivít sa DFI vyznačuje aj

⁷¹ QUILTY, Jim. Lebanese film producers look everywhere for money, even in Lebanon [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1317444/finding-funding-lebanons-film-producers-still-look-everywhere-for-money-even-in-lebanon.html>

⁷² Our mission [online]. [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: <https://www.dohafilminstitute.com/institute>

rozsiahlym financovaním a podpornými mechanizmami. Inštitút poskytuje granty, možnosti spolufinancovania a podporu filmom v rôznych štádiách výroby.

Grant je určený pre prvé a druhé filmy a dá sa požiadať v dvoch cykloch jarný a jesenný. Je možné dostať peniaze na všetky časti produkcie – vývoj, produkcia, postprodukcia hraných filmov, dokumentov a dokonca aj experimentálnych filmov. Na produkciu sa tu dá získať až 100 000 USD, na vývoj 20 000 USD na postprodukciu 75 000 USD. DFI podporuje taktiež krátke filmy a seriálovú tvorbu – TV seriály vo výzve na vývoj maximálnou čiastkou 30 000 USD a web seriály vo výzve na výrobu maximálnou čiastkou 20 000 USD. Dôležité je podotknúť že o grant sa môže uchádzať medzinárodný producent – takže aj český, pokiaľ má režisér národnosť z krajiny MENA. Výzva na postprodukciu je otvorená taktiež režisérom s rôznou národnosťou. Pokiaľ je film podporený, Katar musí byť menovaný ako krajina produkcie.⁷³

DFI taktiež organizuje filmové festivaly, ako sú napríklad filmový festival Ajyal a Qumra. Tieto platformy umožňujú prezentáciu miestnych a medzinárodných filmov, a ponúkajú možnosti nadväzovania kontaktov.

Dôležitým aspektom práce DFI je tiež medzinárodná spolupráca. Inštitút aktívne vyhľadáva a udržiava partnerstvá so svetovými filmovými inštitúciami, festivalmi a organizáciami..

Red Sea Film Fund

Ďalším fondom, ktorý je iniciovaný „petroloármi“ je reaktívne nový saudský fond Red Sea Film Fund, ktorý vznikol v roku 2021 pod záštitou filmového festivalu Red Sea. Je zameraný na podporu filmovej produkcie v Saudskej Arábii ale aj celého regiónu MENA a Afrika. Fond podporuje začínajúcich, ale aj etablovaných režiseroch, a poskytuje finančné granty pre rôzne fázy filmovej produkcie, od vývoja a výroby až po postprodukciu, pričom je výzva vždy tvorená dva krát do roka. Na produkciu filmu je možné získať až 500 000 USD, na postprodukciu 100 000 USD a na development 25 000 USD.⁷⁴ Aj v tomto prípade, pokiaľ je film podporený. Saudská Arábia musí byť uvedená ako krajina produkcie.

⁷³ Film Funding [online]. [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: <https://www.dohafilminstitute.com/financing>

⁷⁴ AWSAT, Asharq Al. Red Sea Fund: Up to 500,000 Dollars to Be Offered to Every Movie [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://english.aawsat.com/home/article/3730716/red-sea-fund-500000-dollars-be-offered-every-movie>

Red Sea Film Fund predstavuje krok v úsilí Saudskej Arábie stať sa kľúčovým hráčom v regionálnom a medzinárodnom filmovom priemysle a ponúka arabským filmárom novú platformu na tvorbu a prezentáciu ich filmov širšiemu publiku.

AFAC

Arabský fond pre umenie a kultúru (AFAC) je nezávislá iniciatíva, ktorá poskytuje finančnú podporu v oblasti filmu, divadelného umenia, literatúry, hudby a výtvarného umenia, v arabskom regióne. V programe Cinema sa o grant môže uchádzať aj nearabský producent, ak je jeho režisér arabského pôvodu.

Program poskytuje ročné granty do výšky 10 000 USD na vývoj, do výšky 50 000 USD na produkciu pre celovečerné filmy a 20 000 USD na krátke a stredometrážne filmy a do výšky 25 000 USD na postprodukciu pre celovečerné filmy a 10 000 USD na krátke a stredometrážne filmy.⁷⁵

Medzinárodné fondy

Najznámejšie európske medzinárodné fondy sú World Cinema Fund, Fond Huberta Balsa, IDFA Bertha Fund, Torino Film Lab Co-production grant. Tieto granty sú podporené Creative MEDIA a majú koprodukčné programy aj pre európskych producentov (zapojenými do programu MEDIA), ktoré sa však nemôžu navzájom kombinovať.⁷⁶ Ide o projekty, ktoré sa realizujú v medzinárodnej koprodukcii medzi aspoň jedným európskym a jedným mimoeurópskym producentom. Žiadosť musí predložiť európsky koproducent a mala by zahŕňať tvorivý prvok (t. j. kľúčového člena štábu alebo postprodukčné služby) z Európy.

Osobitná pozornosť sa venuje produkčným spoločnostiam z krajín s nízkou koprodukčnou kapacitou a z krajín, ktoré ešte nie sú pevne etablované v medzinárodnom koprodukčnom prostredí. Cieľom týchto programov je podporiť európskych producentov, aby sa ako koproducenti podieľali na kvalitných projektoch tvorcov z krajín Afriky a Blízkeho východu, ale aj Latinská Amerika, Stredná Amerika, Stredná a juhovýchodná Ázia,

World Cinema Fund (WCF)

WCF je iniciatíva, ktorú v roku 2004 spustil Medzinárodný filmový festival v Berlíne v spolupráci s Nemeckou spolkovou kultúrnou nadáciou s cieľom podporovať filmové projekty z regiónov so slabou filmovou infraštruktúrou. Fond sa zameriava na podporu

⁷⁵ AFAC Cinema [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://www.arabculturefund.org/Programs/12>

⁷⁶ HBF+Europe: Minority Co-production Support [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://iffir.com/en/iffir-pro-faq/hbfeurope-minority-co-production-support>

filmov, ktoré sa vyznačujú osobitou kultúrnou identitou a výnimočnou umeleckou kvalitou. Poskytuje finančné granty filmovým projektom v rôznych štádiách produkcie a postprodukcie. WCF má niekoľko programov financovania, vrátane programu WCF Production Funding, WCF Distribution Funding a WCF Europe, ktorý podporuje zapojenie európskych producentov a distribútorov do takýchto projektov.

Podpora je rozdelená do dvoch okruhov – podpora na produkciu a podpora na distribúciu. Český producent môže požiadať v oboch okruhoch v programe pre európskych producentov. Tieto programy majú podporovať koprodukcie medzi európskymi producentami (zapojenými do projektu MEDIA) a producentkami z krajín zo zoznamu WFC⁷⁷. Podpora na produkciu sa pohybuje do maximálne 60 000 euro, na postprodukciu 40 000 euro a na distribúciu 30 000 euro.⁷⁸

IDFA Bertha Fund

Fond IDFA Bertha je fond, ktorý poskytuje finančnú podporu dokumentárnym projektom. Cieľom fondu je podporovať a posilňovať postavenie filmových tvorcov poskytovaním grantov na produkciu a vývoj. Snaží sa tiež podporovať spoluprácu medzi nezávislými európskymi producentmi a producentmi z rozvojových krajín. Maximálny príspevok na takúto koprodukciu je 40 000 EUR.⁷⁹

Hubert Bals Fund

Hlavný cieľ HBF je podporovať tvorcov z krajín, kde chýba sloboda prejavu a pevná filmová infraštruktúra. Fond funguje v súčinnosti s ďalšími aktivitami IFFR Pro, medzi ktoré patrí vzdelávanie talentov, poskytovanie príležitostí na nadväzovanie kontaktov a organizovanie koprodukčného trhu CineMart.

HBF udeľuje financie na development a postprodukciu a špeciálne na co-produkciiu s európskym producentom. Program sa osobitne zameriava na prvé a druhé celovečerné filmy, ale je otvorený aj filmom filmárov, ktorí sú vo svojej kariére už pokročilejší. Maximálna čiastka, ktorú je možné požiadať v koprodukčnom fonde je 60 000 euro. Iba 25 % finančných prostriedkov HBF+Europe sa musí použiť v Európe, zvyšných 75 % sa môže použiť inde. Na development je možné dostať 10 000 euro.⁸⁰

⁷⁷ WCF Focus Regions and Countries [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: https://www.berlinale.de/media/download/wcf/wcf-eligible-regions-and-countries_may2022.pdf

⁷⁸ Funding Programmes [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://www.berlinale.de/en/wcf/funding-programmes/production-support/wcf-europe.html>

⁷⁹ About the IDFA Bertha Fund [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://professionals.idfa.nl/training-funding/funding/about-the-idfa-bertha-fund>

⁸⁰ Hubert Bals Fund [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://iffr.com/en/hubert-bals-fund>

Torino Film Lab

Koprodukčný fond TFL je taktiež zameraný na podporu koprodukcí medzi európskymi producentmi a medzinárodnými koproducentmi prostredníctvom grantu vo výške 50 000 EUR prideleného európskemu producentovi filmu. Okrem peňažného grantu dostanú vybrané projekty na mieru šité konzultácie s rôznymi odborníkmi z filmového priemyslu.⁸¹

Ďalej sa dajú získať malé fondy ako napríklad Bourse d'Aide au Développement – Cinemed, výhry na koprodukčných a pitching fórach. Medzi niektorými štátmi existujú aj co-development iniciatívy, napríklad co-development fond medzi Tuniskom a Talianskom. Švajčiarsky fond Vision-Sun Est podporuje koprodukcie a spoluprácu medzi švajčiarskymi filmovými tvorcami a tvorcami z regiónov globálneho Juhu.

Vysielatelia a platformy

Al-Jazeera

Al-Jazeera je globálna spravodajská sieť, ktorá sa významne podieľa na formovaní mediálneho prostredia na Blízkom východe ale i mimo neho. Kanál má dobrú povest' vďaka tomu, že poskytuje dôkladné, objektívne a ľudsky orientované spravodajstvo o mnohých témach. Kanál taktiež produkuje vlastný obsah, kedy sa sústreďuje na príbehy z Blízkeho východu, ale má slot aj pre medzinárodné projekty. Al Jazeera môže na produkciu filmu prispieť rôznymi spôsobmi. Po prvé, môže vstúpiť do projektu ako koproducent a poskytnúť finančnú podporu filmovému projektu, ktorá môže pomôcť pokryť výrobné náklady. Taktiež môže už hotový film kúpiť. Al-Jazeera má široký dosah a môže pomôcť distribuovať film globálnemu publiku prostredníctvom svojich rôznych kanálov a platforiem.

Netflix

Spoločnosť Netflix aktívne investuje do obsahu z regiónov MENA a Afriky. V oblasti MENA spoločnosť napríklad uviedla pôvodné seriály ako "Paranormal" z Egypta a "Jinn" z Jordánska, ktoré podporujú miestne talenty a príbehy. V Afrike sa medzitým Netflix podieľal na juhoafrických produkciách ako "Queen Sono" a "Blood & Water", ktoré si našli divákov nielen na miestnej, ale aj na celosvetovej úrovni. Tieto investície sa rozširujú aj na licencovanie obsahu, napríklad populárnych nollywoodskych filmov

⁸¹ TFL Co-Production Fund [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://www.torinofilmlab.it/labs/tfl-co-production-fund>

z Nigérie. Na uľahčenie týchto iniciatív sa Netflix zapojil do partnerstiev s miestnymi produkčnými spoločnosťami a dokonca v týchto regiónoch organizoval workshopy a programy na rozvoj talentov.

Shahid

Šahíd je populárna streamovacia služba v regióne Blízkeho východu a severnej Afriky (MENA), často označovaná ako "Netflix arabského sveta". Služba Shahid, ktorú vlastní saudskoarabská skupina MBC, ponúka širokú škálu obsahu vrátane arabských televíznych relácií, filmov a exkluzívnych pôvodných programov Shahid. Služba naďalej rastie, a to tak z hľadiska obsahu, ako aj počtu predplatiteľov, čím sa stáva významným hráčom v zábavnom priemysle v oblasti MENA.

4 POTENCIÁL VZÁJOMNEJ SPOLUPRÁCE S ČESKÝMI PRODUCENTAMI

V tejto časti na základe prípadovej štúdie a rozhovor s českými a zahraničnými producentami a radnými zo Státního fondu kinematografie zhodnotím motivácie a prínosy, a výzvy a prekážky takejto koprodukcii.

4.1 Skúsenosť českých producentov

Skúsenosť českých producentov

Koprodukcii Českej republiky s regiónom MENA a Afrikou môže prebiehať v rôznych formách. Keďže Česko nemá so žiadnou zo spomínaných krajín (s výnimkou Izraela) podpísanú koprodukčnú zmluvu nikdy sa nejedná o oficiálnu koprodukciiu.

V rámci mojích rešerší týchto spoluprác som sa obrátila na SFKMG a České Filmové Centrum s prosbou o poskytnutie dát. Zaujímali ma filmy, ktoré vznikli v spolupráci Česka a krajín MENA a Afriky: jednak minoritné koprodukcii s týmto regiónom, ale aj české majority, ktoré by boli režírované režisérom z tohto regiónu. Ďalej ma zaujímali tiež filmy, ktoré sa odohrávajú v regióne, alebo sa zaoberajú regiónom, ale stoja za nimi českí tvorcovia. Hľadala som filmy, ktoré vznikli, ale aj projekty ktoré sú momentálne vo výrobe, rovnako ako filmy ktoré sice podali žiadosť, ale neboli podporené.

Bohužiaľ žiadna zo spomínaných inštitúcií nevedie ucelené a prehľadné dáta o koprodukciiach. Jediné dáta, ktoré bolo možné dostať boli informácie ohľadne minoritných koprodukcii od roku 2015, s tým že medzi 2015-2017 iba u podporených projektov, od roku 2018 u všetkých podaných minorít. Zapátrala som teda aj po vlastnej ose prostredníctvom internetu a katalógov Českého Filmového Centra, ktoré mi boli poskytnuté od roku 1991 po súčasnosť.

Podľa dostupných dát a informácií sú tieto spolupráce skôr výnimočné. Krajina pri ktorej sa žiadosti opakovali bol Izrael. Celkom 4 projekty v koprodukcii s Izraelom podali žiadosť na mimoritu medzi rokmi 2015-2022, a z toho 2 žiadosti boli podporené.

Projekt Amerika v koprodukcii Mimesis Film s.r.o. dostala čiastku 2 500 000 Kč. Film mal premiéru v roku 2023 v hlavnej súťaži v Karlových Varoch, a bol podporený v roku 2020 na druhý krát, kedy žiadal o nižšiu čiastku. Pôvodne žiadal o 6 000 000 Kč. Film Amerika je izraelsko-česko-nemecká koprodukcii, s celkovým rozpočtom 22 745 400 Kč. Český vklad je

2 500 000 Kč. Film sa dostal k producentovi Janovi Macolovi cez Izraelský festival Kolnoa, ktorý organizuje pod hlavičkou svojej distribučnej spoločnosti Pilot Film. V rámci festivalu premietli aj film Cukrár, ktorý mal predtým premiéru v Karlových Varoch, kde film Pilot Film kúpil pre českú distribúciu. Vďaka tomu sa Jan Macola zoznámil s režisérom Ofirom Raulom Graizerom, s ktorým si sadli a dohodli sa na ďalšej spolupráci. Film bol majoritne izraelský, zafinancovaný z národného fondu Rabinovich, ktorý je najväčším Izraelským fondom, ktorý podporuje hrané filmy, dokumenty, ale aj krátke filmy a medzinárodné koprodukcie. Český vklad spočíval v zvukovej a obrazovej postprodukcii. Pôvodný plán bol aj placový zvuk a makeup a to kvôli Covidu nevyšlo. Český producent do projektu vstúpil až vo fáze keď bol scenár viac menej dokončený, nedá sa teda hovoriť o kreatívnom vstupe pri vývoji projektu. Film Amerika bol uvedený v hlavnej súťaži v Karlových Varoch.

Ďalším podporeným projektom je Mrtvý jazyk koprodukovaný na českej strane produkčnou spoločnosťou Negativ, podporený SFKMG v roku 2020, ktorý by mal mať premiéru v roku 2024. Ku projektu sa Negativ dostal, keď boli napriamo oslovení izraelskou produkčnou spoločnosťou Green Productions, pretože časť filmu sa odohráva v Prahe. Do projektu vstúpili v rámci vývoja na základe scenára a predchádzajúcich filmov režisérkej dvojice Mihal Brezis a Oded Binnun, ktorí boli v roku 2014 za svoj film Aya nominovaní na Oscara. Najväčším problémom bolo financovanie projektu, ktoré bolo komplikované kvôli COVIDu. Film pôvodne vznikol ako Izrael - Česko - Maďarská/Slovenská koprodukcia, Nakoniec bol film zafinancovaný ako koprodukcia Izrael - Česko - Poľsko. Film má rozpočet približne 1,6 milióna eur a český podiel je približne 14 %. Český vklad bol 3 600 000 Kč od SFKMG a 1 000 000 Kč od Prague Film Fund. Na strane Izraela film podporil opäť Rabinovich fond. Časť filmu sa natáčala v Prahe a časť kreatívneho tímu bola česká – architekt, kostymérka, maskérka. V obsadení sa objavili českí herci.

Okrem týchto dvoch projektov, ktoré boli podporené v minoritnej výzve sa od roku 2015 o podporu uchádzali ešte dva projekty, ktoré podporu nedostali: jedná sa o dokumentárny film Khamsn, produkčnej spoločnosti Vemes a krátky animovaný film Glug, produkčnej spoločnosti Krutart.

Okrem Izraela sa uchádzali o podporu taktiež projekty v koprodukcii s Iránom. V roku 2015 to bol film s názvom Obyčajný človek produkčnej spoločnosti i/o post. Projekt bol podporený čiastkou 800 000 Kč z celkového rozpočtu 9 226 000 Kč. Jednalo sa o prvú iránsko-českú koprodukcii vôbec. Scenár k filmu napísal renomovaný iránsky filmár Jafar Panahi.

Produkčná spoločnosť i/o post žiadala taktiež v roku 2018 na koprodukcii s Iránom. Tento krát išlo o film Poloviny. Požadovaná čiastka bola 5 000 000 Kč, z celkového rozpočtu 25 000 000

Kč a malo sa jednať o koprodukcii Irán – Česko – Slovensko. Tento film bol nakoniec podporený Pražským audiovizuálnym fondom čiastkou 1 500 000 Kč, a na Slovensku Audiovizuálnym fondom. Vo filme hrajú české herečky.

V Čechách sídli taktiež produkčná spoločnosť Media Nest, iránskeho producenta Kaveha Farnama. Media Nest koprodukoval film "Nekonečné hranice," režiséra Abbasa Aminiho (kterého filmy boli premietané na Berlinale) ktorý získal cenu VPRO Big Screen Award na MFF Rotterdam 2023. Tento film bol podporený vo výzve na minority v roku 2022 čiastkou 2 300 000 Kč. Ako česko-iránska koprodukcii sa uvádza tiež výherca Berlínskeho zlatého medveďa z roku 2020, Niet zla medzi nami. Tento film však nebol podporený Státnim fondom kinematografie.

Zaznamenala som aj projekt Neúrodné časy, produkčnej spoločnosti Alter vision v koprodukcii s Tureckom, ktorý nebol podporený. Turecko sa v niektorých zdrojoch uvádza ako súčasť MENA, ale keďže sa jedná o krajinu s osobitou kinematografiou, s iným jazykom a geograficky vzdialenejšiu od regiónu rozhodla som sa tieto možnosti koprodukcii neanalyzovať.

Napokon tu ešte jeden projekt zo skúmaného regiónu, a projekt Opustiť produkčnej spoločnosti Alter Vision v koprodukcii s Egyptom. Tento projekt bol podaný dva krát. Prvý krát žiadal čiastku 1 000 000 Kč, druhý krát 650 000 Kč. Jednalo sa o libanonský projekt produkovaný egypťským producentom Marokm Lotfym, s ktorým sa Michal Kráčmer, producent z Alter Vision zoznámil cez egypťského študenta FAMU International, ktorý neskôr v Cannes vyhral Zlatú Palmu za najlepší krátky film. Keďže v arabskom svete nefungujú národné filmové fondy je podľa Michala bežná prax tzv „panarabských“ producentov. Michal s Markom plánuje spolupracovať aj na iných projektoch v budúcnosti.

Je pár projektov, ktoré vznikli alebo vznikali v spojitosti s regiónom aj ako majoritne české. Jedná sa napríklad o film Central Bus Station, dokumentárny film produkovaný spoločnosťou Frame films o Telavívskom autobusom nádraží. Film bol celý natáčaný v Izraeli a bol podporený SFKMG čiastkou 350 000 Kč. Počas výroby boli tiež snahy nájsť si izraelskeho partnera, avšak kvôli kontroverznej téme producentku Jitku Kotrlovú izraelskí producenti odmietli. Film vznikal teda nakoniec bez participácie Izraela, aj kvôli tomu, že to bol debut. Nakoniec aj keby sa prekonalí problémy s látkou, vyzeralo byť zapojenie izraelskej strany veľmi nákladné.

Momentálne vzniká taktiež film Thinking David v produkčnej spoločnosti Helium Films, kedy sa má časť filmu odohrávať v Izraeli. Finančný plán filmu sa teda okrem 25% filmových pobídek opiera aj o Izraelské fondy – Jerusalem filmový a televízny fond a Izraelský filmový

fond, kedy už je dohodnutá spolupráca s izraelským producentom Itai Tamirom, s ktorým sa stretli vývojomvom workshope Midpoint.

Napokon čo sa týka Afriky nenašla som žiaden projekt, kde by českí producenti spolupracovali s africkými producentami alebo autormi. Na druhej strane vznikajú české filmy od českých alebo slovenských autorov, ktoré sú zasadené do Afrického prostredia. Sú to prjekty Dvojí život zmijovky produkované produkčnou spoločnosťou D1films, ktorý sa odohráva v Guinei, alebo World of Walls, ktoré vznikajú v Slovesno-Českej koprodukcii produkčných spoločnosti Guča film a CLAW, ktorý sa odohráva v Juhoafrickej republike. V prípade World of Walls plánuje slovenský producent Matej Sotník s projektom navštíviť koprodukčný market v Durbane, pretože by sa rád spojil s juhoafrickými producentami. Je pre neho dôležité mať juhoafrického partnera aj kvôli relevancii projektu, kdeže sa celý film odohráva v Juhoafrickej republike. Nový projekt Petra Kerekeša, ktorý bude slovensko-česká koprouckia je o maratóné v Košiciach, na ktorom každoročne víťazia bežci z Kene. Časť z filmu sa odohráva aj priamo v Keni. Producentka Tereza Tokárová cez EAVE v Keni nadviazala kontakt s producentom v shane preskúmať možnosti koprodukcie. Zistila však, že to je nemožné, kdeže Keňa nemá národný grant, a prakticky nemá projektu čo ponúknuť. Na projekte však majú keňského producenta, ktorý im pomáha so servisnými záležitosťami počas natáčania.

Prípadová štúdia – krátky film Morská soľ

Vrámci tejto prípadovej štúdie popíšem vývoj kľúčových aspektov krátkeho filmu Morská soľ. Cieľom tejto štúdie je na jej príklade ukázať možnosť koprodukcie Českej republiky s krajinou MENA a jej špecifiká.

1. Ranná fáza filmu

Na úplnom začiatku bol námet libanonskej režisérky Leily Basmy, s ktorou sme sa spoznali na FAMU. Jej scenár bol inšpirovaný jej dospiebaním v malom meste na juho Libanonu a vypovedá o silnej a aktuálnej téme možnosti slobodného života dospievajúcej ženy v prostredí, kde za ňu väčšinu rozhodnutí robil niekto druhý – zvyčajne muži.

V čese keď mi Leila predstavila svoj námet sme už mali za sebou pár cvičení a spolupráca nám vyhovovala. Taktiež ma scenár veľmi zaujal, pretože napriek tomu, že sa príbeh odohráva v krajine ktorá sa môže zdať kultúrne aj geograficky vzdialená, vedela som sa s ním stotožniť. V lete 2021 sme sa teda dohodli, že budeme spolupracovať aj na jej abosolventskom filme. Natáčanie sme si naplánovali na leto 2022. Na FAMU sme na výrobu filmu mali rozpočet 295 000 Kč.

Bolo mi jasné, že pokiaľ chceme film natočiť v merítkach aké si predstávame, tieto financie nám nebudú stačiť, a bude potrebné zohnať ďalšie zdroje financovania. Taktiež som si hneď od začiatku uvedomila, že film má medzinárodný potenciál a stálo by za to ho vyvinúť na medzinárodnej platforme.

2. Finálny tvar filmu

Distribučná synopsa:

Za horkého letného dne na jižním pobřeží Libanonu stojí sedmnáctiletá Nayla před stejně zásadním rozhodnutím jako kterýkoliv jiný mladý člověk v Libanonu – odejít ze země, nebo zůstat? Dva muži v jejím životě na to mají vyhraněné názory, ale oba by mohlo po probuzení čekat překvapení.

Film má svetovú premiéru v septembri na Medzinárodnom Filmovom Festivale v Benátkach, teda skoro rok po natáčaní v Libanone (ktoré prebehlo na začiatku septembra 2022) a 2 roky od začiatku jeho vývoja. Film je uvádzaný ako koprodukcija 3 krajín: Česko – Libanon – Katar. Film vznikol za podpory Státniho fondu kinematografie, Doha Film Institute a Film Talentu Zlín. Akadémie múzických umení je jedným z koproducentov.

3. Vývoj filmu z rôznych aspektov

Vývojové platformy a koprodukčné fóra

Ako prvý workshop do ktorého sme sa prihlásili bol Midpoint Shorts. Na workshop nás nezobrali. Prihlásili sme sa teda do na European Short Pitch⁸², kam nás zobrali. Napriek tomu, že oba workshopy sa identifikujú ako „európske,“ mohli sme sa do nich prihlásiť, keďže Leila je Európsky rezident a hlavný producent je česká produkčná spoločnosť. Navyše nás vybrali ešte na konzultačný workshop krátkych filmov Prague shorts. European Short Pitch sme zavŕšili vo francúzskom meste Rennes koprodukčným fórom, kde sme mali možnosť prezentovať film filmovým profesionálom z oblasti krátkeho filmu. Považujem to za veľmi dôležitý moment, keďže sa nám podarilo nadviazať dôležité kontakty, ktoré nám jednoznačne pomohli v ďalšom vývoji. Okrem iného sa nám podarilo nadviazať aj kontakt s francúzskou koproducentkou, s ktorou sme podali neskôr CNC (ktoré sme nedostali), alebo naším budúcim sales agentom. Ďalej sme sa zúčastnili Brussel Co-Production Fóra, Focus Script Cannes Court Métrage Programu a pitching fóra, FEST New Directors pitching fóra. Vrámcami Cannes

⁸² European Short Pitch je iniciatíva zameraná na podporu európskej koprodukcie krátkych filmov. Ide o celoeurópsku iniciatívu na podporu mladých talentov v oblasti krátkych filmov, ktorá im poskytuje podporu od tvorivého procesu až po hľadanie partnerov

Court Métrage pitching nás vybrali na Torino Short Film Market, kde sme prezentovali film vo fáze work in progress.

Spätne musím zhodnotiť, že niektoré zo spomínaných akcií boli možno zbytočné, avšak je dôležité poznamenať, že všetko to boli európske iniciatívy, kde sme sa kvalifikovali aj napriek tomu, že film je libanonský. Taktiež som si na týchto fórach všimla veľký záujem francúzskych producentov o koprodukcii libanonského filmu.

Finančný vývoj a vývoj koprodukcii

Nie je veľa možností na zafinancovaní krátkeho filmu. Základne je film stavaný ako koprodukcii FAMU a produkčnej spoločnosti other stories, cez ktorú som získala ďalšie financovanie vrámci podpory nadácie Filmtalent Zlín (100 000 Kč) a SFKMG vo výzve na podporu krátkeho filmu (780 000 Kč). Napokon sme ešte dostali malý grant z AMU (120 000 Kč) na podporenie medzifakultnej spolupráce, kdeže na projekte robili aj študenti DAMU.

V arabskom svete sme dostali grant od DFI 10 000 USD, ktorý sme požiadali cez libanonskú koproducentku. Preto uvádzame krajiny výroby Libanon aj Katar. Chceli sme ešte žiadať na postprodukcii na AFAC, avšak to nám časovo nevychádzalo.

4. Natáčanie

Natáčanie filmu prebiehalo v Libanone, jeden natáčací deň potom prebiehal v Prahe. Celkovo musím povedať, že natáčanie v Libanone bolo náročné z niekoľkých dôvodov. V prvom rade je v krajine ekonomická kríza a inflácia. Nefungujú banky, takže všetky platby museli prebiehať v hotovosti, čo bolo značne nepraktické. Okrem toho sa každý deň menil výmenný kurz. Ďalej sme museli zaregistrovať scenár na úrade bezpečnosti, aby sme získali povolenie k natáčaniu, Keďže scenár obsahuje sexuálnu scénu, museli sme ho jemne cenzurovať. Natáčali sme na juhu krajiny, hneď vedľa izraelskej hranici, kde má prevahu konzervatívna strana Hezbollah. Uprostred natáčania sa nám dokonca stalo, že nám zastavili natáčanie, napriek tomu, že sme mali povolenie. Tieto všetky skutočnosti výrobu predražili. Veľmi dôležité je preto najat' si skúseného výkonného producenta, ktorý vie ako podobné situácie riešiť.

4.2 Pozícia Státniho Fondu Kinematografie

Aby som zhodnotila potenciál týchto koprodukcii som sa pozrela na to, ako sa k týmto typom koprodukcii stavia SFKMG, kdeže je to najdôležitejšia inštitúcia, ktorá poskytuje českým producentom financie na filmy. Vychádzala som najmä zo statútu fondu, z jednotlivých výziev

a z rozhovorov s predsedkyňou Rady SFKMG Helenou Bendovou a miesto predsedkyňou Rady SFKMG Martou Švecovou.

Státní Fond Kinematografie pri posudzovaní projektov zohľadňuje rôzne faktory. Obecné kritéria sú popísané v Statúte SFKMG nasledovne⁸³:

A. Obsahová kvalita projektu:

- 1) Umelecká kvalita projektu (40 bodov)
- 2) Prínos a význam pre českú a európsku kinematografiu a spoločnosť (15 bodov)

B. Realizačná kvalita projektu:

- 1) Personálne zaistenie projektu (10 bodov)
- 2) Producentská koncepcia a ekonomické parametre projektu (25 bodov)
- 3) Profil žiadateľa (5 bodov)
- 4) Formálna kvalita žiadosti (5 bodov).

Ciele Rady SFKMG sú definované v Dlhodobej koncepcii a následne v každoročnej Krátkodobej koncepcii a potom v textoch jednotlivých výziev. V tejto súvislosti Rada v prípade minoritných koprodukcí podporuje "rozvoj nových koprodukčných vzťahov". S niektorými európskymi krajinami (samozrejme, najmä so Slovenskom, ale aj s Poľskom, Rumunskom, Francúzskom atď.) už existuje tradícia dlhodobej a plodnej spolupráce. Naproti tomu s mimoeurópskymi krajinami, je spolupráca skôr zriedkavá a sporadická.

V porovnaní s národnými fondami z iných krajín je SFKMG pomerne flexibilný fond. Svedčí o tom fakt, že ani v majoritných výzvach niesú žiadne obmedzenia pre národnosť režiséra, pokiaľ produkčná spoločnosť, ktorá žiada o podporu je česká. V minulosti fond podporil aj v majoritnej výzve projekty režisérov poľskej, slovinskej, rumunskej, či španielskej národnosti. Projekt by mal však byť primárne český, to znamená mať českú crew, české talenty, mal by byť v českom jazyku. Taktiež je fond pomerne veľkorysý k podmienke útraty grantu, kde sa na české služby musí utrátiť minimálne 50 percent.

Podľa rozhovorov s Helenou Bendovou a Martou Švecovou, fond celkovo zo strany českých producentov vníma internacionalizačné úsilie a teda snahu koprodukovať. Český producenti chodia k fondu aj s mimoeurópskymi projektami, ktoré sú však omnoho vzácnejšie. U mnohých projektov však českí producenti vstupujú len ako postprodukční partneri (podľa štatistiky posledných minoritných výziev SFKMG, kde takýchto projektov bola väčšina).

⁸³ Statut Státního fondu kinematografie [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://fondkinematografie.cz/assets/media/files/fond/Novela%20Statutu%20Státního%20fondu%20kinematografie%202021.pdf>

Aj keď je pre fond dôležité podporovať aj mimoeurópske koprodukcie, Rada nevyberá primárne konkrétne krajiny, a regióny, ktoré uprednostňuje. Výzva obsahuje priority, ktorými sa zaoberá, a tých je pomerne veľa (od kvality samotného filmu z hľadiska umeleckej a spoločenskej progresivity až po český tvorivý vklad atď.) V momente, keď príde žiadosť o koprodukciiu s mimoeurópskou krajinou, to podľa Heleny Bendovej môže byť jeden z pozitívnych aspektov, ktoré na žiadosti Rada vníma, pretože medzi prioritami je aj "rozvoj nových koprodukčných vzťahov".

Rada každoročne vypracuje krátkodobú koncepciu, v ktorej určí, ktoré výzvy budú vyhlásené v nasledujúcom roku a s akými parametrami. Teoreticky by Rada mohla, ak by chcela, vyhlásiť osobitnú výzvu na koprodukčné projekty s konkrétnym regiónom, ako to majú niektoré krajiny.⁸⁴ Rada to však nerobí, pretože podľa Heleny Bendovej to nepovažuje za potrebné - súčasný systém je flexibilný a umožňuje podporiť akúkoľvek medzinárodnú koprodukciiu. Rada vždy prichádza s krátkodobou koncepciou na základe toho, či je skutočne vysoký dopyt po podpore určitých projektov, a prípadne sa zameria viac finančných prostriedkov týmto smerom.

Keďže momentálne neprevládajú v žiadostiach českých producentov regióny MENA a Afrika, nemalo by zmysel zamerať podporu práve na ne. Okrem toho, že Rada vyhodnocuje, aké žiadosti dostáva, aký veľký alebo malý je dopyt po určitých typoch podpory a aký prínos majú tieto projekty pre českú kinematografiu, pri zostavovaní Krátkodobej koncepcie vždy zohľadňuje pripomienky rôznych profesijných organizácií. Žiadna z nich však v posledných rokoch neprišla s nápadom, že by to mala byť téma.

Je dôležité si uvedomiť, že ak by Rada povedala, že bude viac financovať projekty z Afriky a Blízkeho východu a bude ich uprednostňovať, potom by to nevyhnutne znamenalo, že by poskytla menej finančných prostriedkov ako doteraz na európske koprodukcie. Čo nedáva zmysel vzhľadom na to, že vo výzvach na koprodukciiu s menšinami je často obrovský pretlak kvalitných projektov s európskymi krajinami a často nieje dostatok finančných prostriedkov na podporu všetkých projektov, ktoré by vzhľadom na ich vysokú kvalitu mohli byť podporené.

Rada víta fungujúce menšinové koprodukcie s ktoroukoľvek krajinou, vrátane Afriky a Blízkeho východu, pokiaľ dobre zapadajú do priorít uvedených vo výzve. Avšak rada v súčasnosti nevidí dôvod, prečo by sa mala osobitne zameriavať na koprodukcie s konkrétnym regiónom.

⁸⁴ Napríklad Nemecko-Polský co-development fond, Nemecko-Turecký co-development fond, Taliansko-Tuniský co-development fond, Chorvátsko-Slovinsko-Srbsko-Taliánský co-development fond

4.3 Motivácie a výhody takejto koprodukcie

V tejto podkapitole sa zaoberám motiváciami, ktoré vedú k zapojeniu sa do koprodukčných projektov, a ako tieto motivácie môžu byť aplikované priamo na regióny MENA a Afriky, teda výhody a prínosy, ktoré vyplývajú zo spolupráce práve s týmito regiónmi na základe analýzy akademických textov a filmových priemyslov týchto regiónov, rozhovorov, ktoré som viedla s českými producentami, a mojej vlastnej skúsenosti.

Synergia v oblasti financií a zdrojov

Koprodukcie umožňujú prístup k združovaniu zdrojov a novým financiám. V prípade regiónu MENA a Afrika sa však jedná o iný spôsob združovania zdrojov ako je to u európskych koprodukcí. Keďže tieto krajiny nemajú národné financovanie existujú európske, regionálne fondy, u ktorých nezáleží na národnosti producenta. Českí producenti sa môžu s projektami uchádzať taktiež o americké granty, alebo o financovanie cez rôzne neziskové organizácie alebo súkromný sektor.

Na tieto projekty je taktiež možné získať financie zo SFKMG a to najmä v minoritnej výzve. Keďže majú tieto projekty menšie rozpočty ako sú európske filmy, otvára sa viac možností spolupráce, kedy sa český producenti aj ako minoritní môžu na filme podieľať proporčne k celkovému rozpočtu väčšími vkladmi a mať tak aj väčší kreatívny prínos.

Nové distribučné príležitosti, prístup na nové trhy a k novým divákom

Jednou z hlavných motivácií producentov k realizácii koprodukcí je možnosť prístupu na nové trhy a teda nové distribučné príležitosti a potenciálne partnerstvá s miestnymi distribútormi, a rozšírenie dosahu na publikum. Spoluprácou s filmovými tvorcami z týchto regiónov môžu českí producenti preniknúť do rozmanitých kultúrnych kontextov a získať kontakt s rôznymi demografickými skupinami, čo vedie k zvýšeniu medzinárodnej distribúcie a globálnej viditeľnosti.

Sice v prípade najmä Subsaharskej Afriky je distribučná infraštruktúra slabá, v prípade regiónu MENA môžeme pozorovať raketový rast trhu a výstavby nových kín – najmä, čo sa týka Saudskej Arábie. Filmy z regiónov MENA a Afrika majú uplatnenie aj na marketech iných Európskych krajín ako je tradične Francúzsko, ktoré má k väčšine týchto krajín stále silné väzby, kvôli koloniálnej minulosti. Je nutné podotknúť, že sú tieto filmy veľmi "trendy" na európskych medzinárodných festivaloch, čo týmto im určite otvára nové distribučné príležitosti.

Kultúrne a tvorivé obohatenie

Koprodukčné projekty ponúkajú českým producentom platformu na zmysluplnú tvorivú spoluprácu. Vďaka spolupráci môžu obe strany čerpať z rôznych perspektív, čoho výsledkom sú často kvalitné filmy, ktoré majú ohlas u globálneho publika a na medzinárodných festivaloch. Takáto spolupráca podporuje vzájomné zdokonaľovanie sa a skúmanie univerzálnych tém cez rôzne kultúrne optiky. Pre českých tvorcov môže byť zaujímavé podieľať sa na projektoch z týchto regiónov, práve kvôli rozšírenia perspektívy a skúsenosti aj mimo Európu.

Zviditeľnenie

Účasť na filmoch koprodukovaných s regiónom MENA a Afrikou môže zvýšiť profil a českých producentov na medzinárodnej úrovni. Filmy z týchto regiónov sú na najvýznamnejších filmových festivaloch momentálne veľmi populárne. Účasť na takýchto medzinárodne uznávaných koprodukčných filmoch môže zvýšiť reputáciu českých producentov a českej kinematografie. Okrem toho sa koprodukčným filmom často dostáva širšieho mediálneho pokrytia a väčšej pozornosti, čo ďalej zvyšuje viditeľnosť producentov a českej kinematografie.

Prekonávanie kultúrnych bariér a stereotypov

Film je silné médium, ktoré má silu dotknúť sa ľudských myslí a srdcí. Prostredníctvom koprodukčných iniciatív majú českí producenti príležitosť prispieť k prekonaniu kultúrnych bariér a stereotypov, ktoré môžu existovať o týchto regiónoch. Prezentovaním autentického zobrazenia postáv z regiónu MENA a Afriky môžu koprodukčné filmy prispieť k empatickejšiemu chápaniu rôznych kultúr a obohatiť domáceho diváka.

4.4 Výzvy a prekážky takejto koprodukcie

Ďalej by som chcela opísať výzvy a prekážky, s ktorými sa môžu stretnúť českí producenti pri realizácii koprodukčných projektov v regióne MENA a Afriky stretnúť.

Financovanie a finančné výzvy

Zabezpečenie finančných prostriedkov pre tieto koprodukčné projekty môže byť náročné najmä preto, že tieto krajiny nemajú dedikované národné fondy. Okrem toho nestále výmenné kurzy a napríklad nefungujúci bankový systém ako je v súčasnosti v Libanone, môžu ovplyvniť rozpočty projektov. V krajinách kde vládne prísna cenzúra jako Egypt a Irán sa môže stať, že dôjde k zmareniu účtu pokiaľ peniaze prídu z „nedôveryhodných zdrojov“.

Čo sa však týka SFKMG, napriek tomu, že je vcelku flexibilný nieje a ani pravdepodobne nebude v jeho prioritách tieto projekty špeciálne podporovať. Napriek tomu, že fond

nediskriminuje projekty podľa národností režiséra, je to vždy špecifický prípad, keď je projekt takéhoto režiséra podporený (bývalý absolvent FAMU, film má český kreatívny tím, alebo české talenty, či témata). Taktiež v minoritnej výzve má fond skorej tendenciu vsadiť na režisérov, čo už majú niečo za sebou (V prípade Ameriky režiséra Ofira Raula Graizera – film v Karlových Varoch , v prípade Nekonečné hranice, režiséra Abbasa Aminihho – Zlatý medveď, v prípade Mŕtvy jazyk dvojice Mihal Brezis a Oded Binnun nominácia na Oscara)

Výzvy v oblasti distribúcie a trhu

Tieto filmy môžu čeliť výzvam v oblasti distribúcie, najmä v regiónoch, kde sa tradične nepredávajú, takže z veľkej miery aj v našom regióne. Taktiež, vyjednávanie distribučných zmlúv a orientácia v regionálnych distribučných sieťach môže byť zložitá. Okrem toho môže mať na predajnosť filmu v konkrétnych regiónoch vplyv odlišný kultúrny vkus a cenzúrne normy, ako napríklad v Iráne alebo v Egypte. Cenzúra je prítomná aj v krajinách Golfu, ako je Saudská Arábia, kedy sa po tvorcoch chce aby upravili strih pre potreby distribúcie na danom území (napríklad vystrihli sex, homosexualitu atď...). Napokon je nutné dodať, že veľa krajín v regióne MENA a Afriky nemá dostatočne rozvinutú kino infraštruktúru.

Kultúrna citlivosť a stereotypy

Zatiaľ čo pri európskych koprodukciami poznáme tzv. europudingy, jednou z výziev pri koprodukcii s regiónom MENA a Afrika je prekonávanie európskych stereotypov o týchto krajinách. Pri koprodukcii s európskymi producentami a hlavne spoločnom vývoji sa môže často stať, že tvorcovia musia prispôbiť svoje námety, aby vyhovovali európskym fondom, európskym divákovi a napokon aj európskym festivalom. Tento risk nastáva aj pokiaľ sú projekty vyvíjané v európskych laboch. Pri týchto koprodukciami je preto dôležité zachovávať autentické a kultúrne citlivé zobrazenie postáv a prostredia.

Právny rámec

Koprodukciami cezhraničných filmov si vyžaduje dodržiavanie rôznych právnych a regulačných rámcov v každej zúčastnenej krajine. V Európe to uľahčuje Európsky dohovor o filmovej koprodukcii. So žiadnym štátom z tohoto regiónu okrem Izraela však nemáme podpísanú koprodukčnú zmluvu. Podľa českých producentov, ktorý koprodukovali s Izraelom však táto zmluva pri spolupráci nebola využitá. Pri zložitejších koprodukciami však môže poskytnúť právny rámec na riešenie problémov. Preto je potrebné dôsledne vyjednať koprodukčnú zmluvu.

Mocenská dynamika

V koprodukciami sa môže objaviť nerovnovážna dynamika moci medzi partnermi z rôznych regiónov, ktorá odráža historické a ekonomické rozdiely. To sa stáva najmä v spolupráci s

bohatými krajinami, ako sú Francúzsko, Belgicko, alebo Nemecko. Z rozhovorov s viacerými tvorcami a producentami z regiónu som zistila, že sa často popáliili na koprodukcii s týmito krajinami. Viacerí sa sťažovali na netransparentné jednanie ohľadne dotácií, ktoré na ich filmy producenti v svojej krajine získali a koloniálne tendencie. Mnohí z nich sú preto otvorení spolupráci s producentami z menších krajín, ako je Česká republika.

Politické, geopolitické a ekonomické aspekty

Koprodukčnú spoluprácu môže ovplyvniť aj politický a ekonomický kontext krajiny. Politické napätie alebo konflikty môžu ovplyvniť vládnu podporu (ako je to teraz napríklad v Izraeli, kedy chce ministerstvo kultury obmedziť podporu filmov ktoré sa stavajú kriticky k okupácii Palestíny) a ochotu zapojiť sa do koprodukčných dohôd. Pri koprodukcii filmu Morská soľ sme zas bojovali s ekonomickou situáciou v krajine kedy sa ceny menili každý deň. Zároveň kdeže v krajine momentálne nefunguje bankový systém, všetky platby museli byť v hotovosti, čo bolo značne nepraktické a nevýhodné.

Závěr

Táto práca sa zamerala na komplexnú analýzu mimoeurópskych filmových koprodukcí medzi českými a európskymi producentmi a krajinami v regióne MENA a Afriky.

V rámci práce sa dosiahlo niekoľko kľúčových výsledkov, ktoré spĺňajú stanovené ciele. Prvým cieľom bolo preskúmať záujem českých producentov o koprodukcii s regiónom MENA a Afrikou. Môj prieskum potvrdil, že takýto záujem existuje, aj keď v obmedzenej miere.

Druhým cieľom bolo identifikovať potenciálne výhody a prínosy týchto koprodukčných vzťahov. Boli identifikované výhody, ako je medzinárodná vizibilita na medzinárodnej scéne, kultúrna výmena, umelecká synergia, ktorá môže českú kinematografiu obohatiť na globálnej úrovni, rovnako ako nové alternatívne zdroje financovania.

Tretím cieľom bolo analyzovať výzvy a prekážky, ktoré by mohli takúto spoluprácu skomplikovať. V tejto oblasti bolo identifikovaných niekoľko výziev vrátane financovania a distribúcie, ktoré ovplyvňujú ekonomickú rentabilitu projektu, a kultúrnych a právnych rozdielov, ktoré by mohli narušiť celkovú efektívnosť projektu.

Jednou z hlavných prekážok je, že táto forma koprodukcie nie je prioritou SFKMG. Česká republika nemá v porovnaní s bohatšími európskymi krajinami dostatok finančných prostriedkov na podporu veľkého množstva mimoeurópskych projektov. Taktiež, Česká republika nie je primárnym cieľom prisťahovalcov z Afriky a Blízkeho východu, neexistuje tu taká početná komunita z týchto krajín a Česká republika nie je zaťažená žiadnym kultúrno-historickým "dlhom" práve voči týmto krajinám.

Vlastný prínos tejto práce spočíva v podrobnom skúmaní problematiky, ktorá je v českom kontexte málo preskúmaná. Práca ponúka nové perspektívy a poznatky, ktoré môžu slúžiť ako základ pre budúcu akademickú diskusiu a prax v oblasti medzinárodných filmových koprodukcí. Zároveň poskytuje komplexný prehľad a analýzu, ktoré by mohli inšpirovať českých producentov k nadväzovaniu nových medzinárodných partnerstiev.

Pre budúci výskum by bolo vhodné doplniť analýzu o konkrétnejšie prípadové štúdie spolupráce iných krajín v Európe s týmito regiónmi a vykonať komparatívnu. To by umožnilo lepšie pochopiť českým producentom aké stratégie by mohli byť najúčinnnejšie.

Celkovo táto štúdia splnila svoje ciele a poskytla príspevok k súčasnému stavu poznatkov o príležitostiach a výzvach filmových koprodukcí s krajinami v regióne MENA a Afriky. Je zrejmé,

že napriek existujúcim výzvam a prekážkam je potenciál pre rozvoj koprodukčných vzťahov s týmito regiónmi reálny a ponúka množstvo príležitostí, ktoré by mohli významne obohatiť český filmový priemysel.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

ELSAKET, Ifdal, Daniel BILTEREYST a Philippe MEERS, ed. Cinema in the Arab World: New Histories, New Approaches. Great Britain: Bloomsbury, 2023, 255 s. ISBN 977 424 475 3.

GINSBERG, Terri a Chris LIPPARD, ed. Cinema of the Arab World: Contemporary Directions in Theory and Practice. Switzerland: Palgrave Macmillan, 2020, 255 s. ISBN 978-3-030-30080-7.

HAMMET-JAMART, Julia, PETAR Mitric, and NOVORUP Redvall Eva. "Introduction: European Film and Television Co-Production." Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan*, 2018.

HARROW, Kenneth W. a Carmela GARRITANO, ed. A Companion to African Cinema. United Kingdom: John Wiley, 2019. ISBN 9781119100317.

JÄCKEL, Anne. "Dual Nationality Film Productions in Europe after 1945." Historical Journal of Film, Radio and Television 23, no. 3 (2003).

LANGFORD, Michelle. Allegory in Iranian Cinema: The Aesthetics of Poetry and Resistance. Great Britain: BLOOMSBURY ACADEMIC, 2019. ISBN 978-1-7807-6298-2

Milla, Julio Talavera, Gilles Fontaine, and Martin Kanzler. Public Financing for Film and Television Content: The State of Soft Money in Europe. Strasbourg: European Audiovisual Observatory, 2016.

PONZANESI, Sandra a Marguerite WALLER. Postcolonial Cinema Studies. USA and Canada: Routledge, 2012. ISBN 978-0-415-78228-9.

SHAFIK, Viola. Arab Cinema: History And Cultural Identity. 3. vydanie. Cairo, Egypt: The American University in Cairo Press, 2003, 255 s. ISBN 977 424 475 3

SIMONE, Patrizia, KANZLER, Martin, ed. Focus 2023, World Film Market Trends. 2023. Marché du Film: EAO. ISBN 978-92-871-9372-8.

UNESCO. The African Film Industry. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2021. ISBN 978-92-3-100470-4. [cit. 2023-08-16].

Internetové zdroje – články

ABBATESCIANNI, Davide. Israel launches a 25% rebate to attract international shoots [online]. Dostupné z: <https://cineuropa.org/en/newsdetail/413503/>

ARAB NEWS. Israeli filmmakers call for boycott of film fund [online]. Dostupné z: <https://www.arabnews.com/node/2246636/media>

AWSAT, Asharq Al. Red Sea Fund: Up to 500,000 Dollars to Be Offered to Every Movie [online]. Dostupné z: <https://english.aawsat.com/home/article/3730716/red-sea-fund-500000-dollars-be-offered-every-movie>

CHEN, James. Middle East and North Africa (MENA): Countries and Economy [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/m/middle-east-and-north-africa-mena.asp>

CNN STAFF. Cannes 2023 is a showcase for African cinema [online]. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2023/05/22/style/cannes-2023-africa-showcase-spc-intl/index.html>

ČT24. Izrael a Česko se dohodly na filmové spolupráci. Otevře nové lokace i fondy [online]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2298397-izrael-a-cesko-se-dohodly-na-filmove-spolupraci-otevire-nove-lokace-i-fondy>

Davide Abbatescianni, "Co-Productions Are Still European Film Industry's Firepower, Say the Panellists of the European Producers Club," Cienuropa, September 14, 2021, <https://cineuropa.org/en/newsdetail/410481/>.

Dohovor Rady Európy o filmovej koprodukcii. Rotterdam 30. 1. 2017, ročník 2017. Dostupné také z: https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/prilohy/SK/ZZ/2017/259/20171026_4742143-2.pdf

GOODFELLOW, Melanie. Cinewaves, Front Row & Telfaz11 Execs Talk Challenges, Opportunities In Saudi Arabia At Red Sea Film Festival [online]. Dostupné z: <https://deadline.com/2022/12/middle-east-film-execs-talks-challenges-opportunities-saudi-arabi-1235189346/>

GOODFELLOW, Melanie. Israeli culture minister slams Venice win for 'Foxtrot' [online]. Dostupné z: <https://www.screendaily.com/news/israeli-culture-minister-slams-venice-win-for-foxtrot/5122269.article>

HARROW, Kenneth W. a Carmela GARRITANO, ed. A Companion to African Cinema. United Kingdom: John Wiley, 2019. ISBN 9781119100317.

HOUGAARD, Karl. The movie business in the Gulf: Where the opportunities are [online]. [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://www.arabianbusiness.com/opinion/the-movie-business-in-the-gulf-where-the-opportunities-are>

HUDSON, David. Rotterdam 2023 Awards [online]. Dostupné z: <https://variety.com/2021/film/global/locarno-festival-expands-industry-academy-program-to-africa-1234955479/> <https://blogs.sydneybuzz.com/mena-middle-east-and-north-africa-at-the-berlinale-f39442e4b3ce>

KLAASSEN, Linda a Mila IBRAHIMOVA. African film: A booming industry [online]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/courier/2022-1/african-film-booming-industry>

KOHN, Eric. Iran Censors Its Most Exciting Filmmakers, but They Make Great Movies Anyway [online]. Dostupné z: <https://www.indiewire.com/features/general/iran-censors-filmmakers-hit-the-road-1234718941/>

LEVINE, Sydney. MENA (Middle East and North Africa) at the Berlinale [online]. Dostupné z: <https://blogs.sydneybuzz.com/mena-middle-east-and-north-africa-at-the-berlinale-f39442e4b3ce>

MEKKAOUI, Meeran. Cannes 2023: Saudi-funded Projects Shine in Lineup of MENA Films [online]. Dostupné z: <https://www.gqmiddleeast.com/features/cannes-2023-saudi-projects-mena-films>

NTIM, Zac. Oscars: Denmark Submits Ali Abbasi's Cannes-Winning Title 'Holy Spider' To International Feature Race [online]. Dostupné z: <https://deadline.com/2022/09/oscars-denmark-submits-ali-abbasis-cannes-winning-title-holy-spider-international-feature-1235127751/>

PWC. MENA Entertainment & Media Outlook 2020-2024 [online]. Dostupné z: <https://www.pwc.com/m1/en/publications/documents/mena-entertainment-media-outlook-2020-2024.pdf>

QUILTY, Jim. Lebanese film producers look everywhere for money, even in Lebanon [online]. Dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1317444/finding-funding-lebanons-film-producers-still-look-everywhere-for-money-even-in-lebanon.html>

RAWUF, Abdul. Media industry in Saudi Arabia - statistics & facts [online]. Dostupné z: <https://www.arabianbusiness.com/industries/media/saudi-film-commission-unveils-incentives-to-attract-movie-makers>

RITMAN, Alex. Iranian Director Saeed Roustayi Imprisoned for Screening Film 'Leila's Brothers' in Cannes [online]. Dostupné z: <https://www.hollywoodreporter.com/movies/movie-news/iranian-director-saeed-roustayi-jailed-leilas-brothers-cannes-1235567855/>

SALEH, Salma. Media industry in Saudi Arabia - statistics & facts [online]. Dostupné z: <https://www.statista.com/topics/10095/media-industry-in-saudi-arabia/#topicOverview>

VIVARELLI, Nick. Locarno Film Festival Expands Industry Academy Program to Africa [online]. Dostupné z: <https://variety.com/2021/film/global/locarno-festival-expands-industry-academy-program-to-africa-1234955479/> <https://blogs.sydneybuzz.com/mena-middle-east-and-north-africa-at-the-berlinale-f39442e4b3ce>

Internetové zdroje – webové stránky

About the IDFA Bertha Fund [online]. Dostupné z: <https://professionals.idfa.nl/training-funding/funding/about-the-idfa-bertha-fund>

Arabský filmový svět expanduje do Evropy přes Prahu. Bude zde mít velký festival [online]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/filmari-z-blizkeho-vychodu-miri-do-sveta-arabsky-filmovy-dzihad-zacne-v-praze.A180709_111959_In_kultura_jto

AFAC Cinema [online]. Dostupné z: <https://www.arabculturefund.org/Programs/12>

Cannes Conference to Shine Spotlight on the Entire Arabic-Speaking Region of MENA [online]. Dostupné z: <https://www.marchedufilm.com/news/cannes-conference-to-shine-spotlight-on-the-entire-arabic-speaking-region-of-mena/>

Film Funding [online]. Dostupné z: <https://www.dohafilminstitute.com/financing>

GFF's CineGouna Platform calls for film submissions for 2023 edition [online]. Dostupné z: <https://www.broadcastprome.com/news/gffs-cinegouna-platform-calls-for-film-submissions-for-2023-edition/>

HBF+Europe: Minority Co-production Support [online]. Dostupné z: <https://iffr.com/en/iffr-pro-faq/hbfeurope-minority-co-production-support>

Hubert Bals Fund [online]. Dostupné z: <https://iffr.com/en/hubert-bals-fund>

TFL Co-Production Fund [online]. Dostupné z: <https://www.torinofilmlab.it/labs/tfl-co-production-fund>

Our mission [online]. Dostupné z: <https://www.dohafilminstitute.com/institute>

WCF Focus Regions and Countries [online]. Dostupné z: https://www.berlinale.de/media/download/wcf/wcf-eligible-regions-and-countries_may2022.pdf

About the IDFA Bertha Fund [online]. Dostupné z: <https://professionals.idfa.nl/training-funding/funding/about-the-idfa-bertha-fund>

Statut Státního fondu kinematografie [online]. Dostupné z: <https://fondkinematografie.cz/assets/media/files/fond/Novela%20Statutu%20Státního%20fondu%20kinematografie%202021.pdf>

The Crystal Globe goes to Blaga's Lessons at the 57th KVIFF. Birth won the Proxima Competition [online]. Dostupné z: <https://www.kviff.com/en/news/4600-the-crystal-globe-goes-to-blagas-lessons-at-the-57th-kviff-birth-won-the-proxima-competition>

